

စာတမ်းငယ်

အသွင်ကူးပြောင်းဆဲနိုင်ငံများတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြုပြင် ပြောင်းလဲရေးဖြစ်စဉ်များ ဖြစ်ရပ်အလိုက်လေ့လာဆန်းစစ်မှု

အနှစ်ချုပ်

ယခုဖော်ပြမည့် ဖြစ်ရပ်လေ့လာမှုများသည် ချီလီ၊ အင်ဒိုနီးရှား၊ တောင်ကိုရီးယား၊ တောင်အာဖရိကနှင့် နီပေါ နိုင်ငံတို့တွင်ပြုလုပ်ခဲ့သည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးများကို ဖော်ပြထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးဖြစ်စဉ်များနှင့် ၎င်းတို့၏အကျိုးသက်ရောက်မှုများအပေါ် သီးခြားနိုင်ငံရေး အခင်း အကျင်းများက မည်သို့လွှမ်းမိုးမှုရှိခဲ့ပုံဖော်သနည်းဆိုသည်ကို ကိစ္စရပ်တစ်ချင်းစီသည်က ပြသနေပါသည်။

ဖြစ်ရပ်အလိုက်လေ့လာဆန်းစစ်မှုများသည် နိုင်ငံရေးအသွင်ကူးပြောင်းမှုကာလများအတွင်း ဖြစ်ပေါ်လာတက် သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးနှင့်ပတ်သက်သည့်အဓိကမေးခွန်းများကို စီးမောင်းထိုးပြ နေပါသည်။ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးဖြစ်စဉ်များသည် မည်သည့်ပုံသဏ္ဍာန်ဖြင့်ရှိနေသင့်သနည်း။ ဖြစ်စဉ်များသည် လက်ရှိအခြေအနေ ကိုမျက်နှာသာပေးနေသည့်သူများအပါအဝင် အလွှာပေါင်းစုံမှကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ပါဝင်ပတ်သက်နေသူများအား မည်ကဲ့ သို့ပါဝင်ပတ်သက်စေ၍ မည်သို့နေရာချထားပေးသနည်း။ ပြည်သူလူထုပါဝင်မှုနှင့် လက်လမ်းမီမှုအတွက် မည်ကဲ့ သို့သော အခွင့်အလမ်းများကို ဖန်တီးပေးနိုင်သနည်း။ ကိစ္စရပ်များသည် အထူးဖြင့် ချီလီ၊ အင်ဒိုနီးရှားနှင့် တောင်ကို ရီးယားတို့ကဲ့သို့သော စစ်တပ်မှပါဝင်ပတ်သက်မှု သိသာထင်ရှားသော အခန်းကဏ္ဍများကို ချဉ်းကပ်လေ့လာ ထားပါသည်။ ထို့အပြင် တောင်အာဖရိကနှင့်နီပေါနိုင်ငံများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးဖြစ်စဉ်၏ ပိုမိုခိုင်မာသော အားလုံးပါဝင်ပတ်သက်မှုနှင့် ပွင့်လင်းမြင်သာမှုများ ပါရှိသည့် ကိစ္စရပ်များအဖြစ် ပါဝင်နေပါသည်။

၁) စစ်အုပ်ချုပ်ရေးမှ အသွင်ကူးပြောင်းလာသည့်နိုင်ငံများရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး ဖြစ်စဉ်များ

ချီလီ၊ အင်ဒိုနီးရှားနှင့် တောင်ကိုရီးယားနိုင်ငံများသည် စစ်အုပ်ချုပ်ရေးမှ အရပ်သားအစိုးရသို့ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းပြီး အသွင်ကူးပြောင်းသွားသည့် ခိုင်မာသောဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာရွှေ့ပြောင်းမှုများရှိနေသည့် နိုင်ငံများအဖြစ်ကိုယ်စား ပြုနေပါသည်။ ၎င်းတို့တွေ့ကြုံခဲ့ရသည့်ဖြစ်စဉ်အမျိုးအစားများသည် မတူကွဲပြားနေသော်လည်း ဖြစ်စဉ်များအကြားရှိ အရေးကြီးသော တွေ့ရလေ့ရှိသည့်တူညီမှုတစ်ခုမှာ ထိပ်ပိုင်းခေါင်းဆောင်များ၏ ဈေးဆစ်အပေးအယူလုပ်မှုနှင့် ပြုပြင် ပြောင်းလဲရေးဖြစ်စဉ်တွင် ပမာဏကန့်သတ်ထားသော ပြည်သူလူထု၏ပါဝင်မှုပင် ဖြစ်ပါသည်။

ချီလီနိုင်ငံ၏ မကြာသေးသောကာလ နိုင်ငံရေးသမိုင်းကြောင်းသည် စစ်အုပ်ချုပ်ရေးမှ အရပ်သားအစိုးရသို့ အသွင်ကူးပြောင်းမှုများကို လုပ်ဆောင်နေသည့် နိုင်ငံများအတွက် အသိအမြင်များကို ရရှိစေသည်။ ချီလီနိုင်ငံ၏ စစ်အစိုးရသည် ၁၉၈၀ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကိုရေးဆွဲခဲ့၍ ကန့်သတ်ချုပ်ချယ်ကာ ပွင့်လင်းမြင်သာမှုမရှိသည့် ဖြစ်စဉ်မှတစ်ဆင့် အသက်ဝင်စေခဲ့ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ်၏အဓိကရည်ရွယ်ချက်မှာ စစ်အုပ်ချုပ်ရေး စစ်စစ်မှ စစ်တပ်က ဆက်လက်ဦးဆောင်နိုင်မည့် “အကာအကွယ်ပေးထားသည့်” ဒီမိုကရေစီ¹သို့ပြောင်းလဲမည့် ချီလီ၏အသွင်ကူပြောင်းရေးမူဘောင်တစ်ခုကို ဖြစ်ထွန်းစေရန်ဖြစ်သည်။ ၎င်းရည်ရွယ်ချက်နှင့်အညီ ၁၉၈၀ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေတွင် အမြဲတမ်းပြဋ္ဌာန်းချက်များနှင့် အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာပြဋ္ဌာန်းချက်များဟူ၍ ပါဝင်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာပြဋ္ဌာန်းချက်များသည် စစ်တပ်မှကြီးကြပ်သော အသွင်ကူး ပြောင်းရေး ၈ နှစ်သက်တမ်းကို သက်ရောက်စေ၍ ၎င်း၏အမြဲတမ်းပြဋ္ဌာန်းချက်များသည် ထိုကာလနောက်တွင် အသက်ဝင်လာစေရန် ရေးဆွဲထားပါသည်။² ထို့အပြင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ၎င်းအသွင်ကူးပြောင်းသည့် ကာလပြီးဆုံးချိန်၌ ပြည်လုံး ကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲတစ်ခုကိုကျင်းပရမည်ဟုလည်း ဖော်ပြထားပါသည်။ ဆိုလိုသည်မှာ ၁၉၈၈ ခုနှစ်တွင်ကျင်းပမည့် ၎င်းဆန္ဒခံယူပွဲ၌ နိုင်ငံသားများသည် ဗိုလ်ချုပ်ကြွတ်တစ်တိုပီနီရေး၏ တရားဝင်သမ္မတ သက်တမ်းကို တိုးရန်အတွက် ဆန္ဒမဲပေးရမည်ဖြစ်ပါသည်။

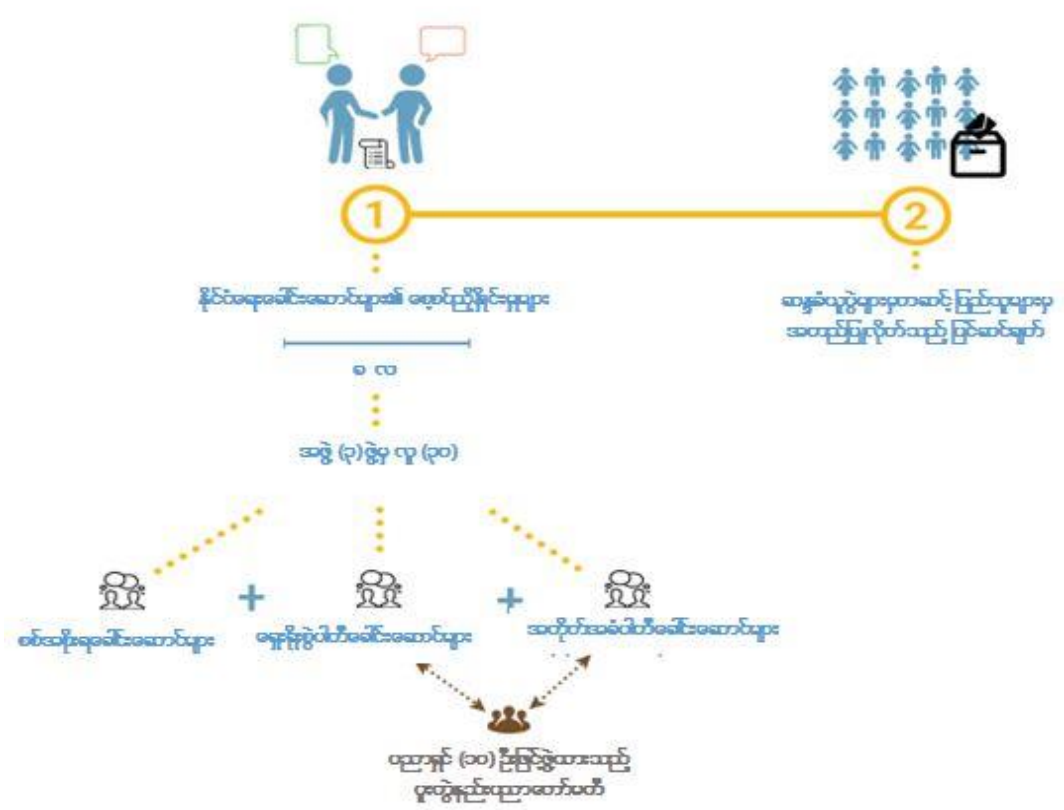
၁၉၈၀ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေထဲတွင် ထည့်သွင်းရေးဆွဲထားသည့် အမြဲတမ်းပြဋ္ဌာန်းချက်များသည် နိုင်ငံရေး နယ်ပယ်နှင့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချခြင်းဖြစ်စဉ်များထဲတွင် စစ်တပ်၏အခန်းကဏ္ဍကိုကာကွယ်ပေးရန်ရည်ရွယ်ထားပါသည်။ ရေးဆွဲဖော်ပြထားသောစာသားများသည် နိုင်ငံတော်လုံခြုံရေးကောင်စီ (NSC) (အဖွဲ့ဝင် ၇ ဦးအနက် ၄ ဦးမှာ စစ်တပ်ထိပ်တန်းအရာရှိများဖြစ်သည်) ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ခွင့်ပြုထားပါသည်။ ၁၉၈၀ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ၎င်းနိုင်ငံတော်လုံခြုံရေးကောင်စီအား “အင်စတီကျူးရှင်းနှင့်သက်ဆိုင်သောစနစ်များ၏ အခြေခံကို ဆိုးဆိုးရွားရွား ပျက်ပြားစေသည်”³ ဟု ယူဆသောကိစ္စရပ်များကို စစ်ဆေးရန်အတွက် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကိုအပ်နှင်းထားပါသည်။ လက်တွေ့တွင်မူ ၎င်းသည် အရပ်သားအစိုးရအင်စတီကျူးရှင်းများ၏ အရေးကိစ္စများနှင့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချခြင်းများကို ဝင်ရောက်ခြယ်လှယ်ရန်အတွက် နိုင်ငံတော်လုံခြုံရေးကောင်စီကို အာဏာအပ်နှင်းထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထို့အပြင် အမြဲတမ်းပြဋ္ဌာန်းချက်များတွင် စစ်တပ်၏အခန်းကဏ္ဍနှင့် အာဏာကိုဆက်လက်ခြိမ်းခြောက်ရန်အတွက် ရှုပ်ထွေးသည့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ရေးလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကိုလည်း ထည့်သွင်းထားပါသည်။

သို့သော် အသွင်ကူးပြောင်းသည့်ကာလအဆုံးတွင်ကျင်းပခဲ့သော ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲသည် ဗိုလ်ချုပ် ပီနီရေးကို ကျရှုံးစေခဲ့ပါသည်။ ပီနီရေးအစိုးရနှင့် အတိုက်အခံအင်အားစုများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင်ဖော်ပြ ထားသကဲ့သို့ ၁၉၈၉ ခုနှစ်တွင်ကျင်းပမည့် အထွေထွေရွေးကောက်ပွဲတွင် အရပ်သားအစိုးရအား အာဏာလွှဲပြောင်း ပေးရန်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ရေးကို ဆွေးနွေးခဲ့ကြပါသည်။ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးကို ကန့်သတ်ထား

¹ See Rex A. Hudson, ed. *Chile: A Country Study*. Washington: GPO for the Library of Congress, 1994. <<http://countrystudies.us/chile/87.htm>> (21 September 2016)
² See R. Barro, *Constitutionalism and Dictatorship*, 2002, and see J.E. Montes and T.Vial, *The Role of Constitution-Building Processes in Democratization, Case Study Chile*, 2005.
³ See Scully, Timothy R. (1992) "Chile Recovers Its Democratic Past: Democratization by Installment;Essay,"*Journal of Legislation*: Vol. 18: Iss. 2, Article 4. <<http://scholarship.law.nd.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1278&context=jleg>> (21 September 2016)

သော အနည်းငယ်မျှသော နိုင်ငံရေးဇာတ်ဆောင် (actors) များ (အတိုက်အခံ၊ စစ်အစိုးရ၊ ၎င်းတို့နှင့် အချိတ်အဆက်ရှိ သောလက်ယာရေးရိုးစွဲနိုင်ငံရေးပါတီများ)နှင့်သာ ဆွေးနွေးခဲ့ကြပါသည်။ လူပေါင်း ၃၀ လောက်သာလျှင် (၎င်းတို့အနက် ၁၂ ဦးမှာ ဥပဒေပညာရှင်များဖြစ်သည်) စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးဖြစ်စဉ်တွင်ပါဝင်ခဲ့ကြပါသည်။

အတိုက်အခံနှင့် အစိုးရမဟာမိတ်ရေးရိုးစွဲပါတီများသည် စစ်တပ်မပါသော "နည်းပညာကော်မတီ" ကို ဖွဲ့စည်း ခဲ့ကာ ယင်းကော်မတီထဲတွင် စစ်တပ်ခေါင်းဆောင်များနှင့် အစောပိုင်းကညှိနှိုင်းထားသည့် အဆိုပြုလွှာနှင့်ပတ်သက်၍ ဘုံသဘောတူညီမှုရရှိခဲ့ပါသည်။ ပါဝင်သည့်ပါတီများက တန်ပြန်တင်သွင်းသည့်အဆိုပြုလွှာများဖြင့် ကာလရှည် တံခါးပိတ်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေး ၈ လကြာပြီးနောက်၊ ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲတွင် နောက်ဆက်တွဲအနေဖြင့် တင်သွင်း မည့်သဘောတူညီမှုတခုကို ရရှိခဲ့ပါသည်။ ချီလီမဲဆန္ဒရှင်များသည် ၁၉၈၉ ခုနှစ် ဇွန်လတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဆိုင်ရာပြင်ဆင်ချက်ကို အတည်ပြုခဲ့ကြပါသည်။

ပြင်ဆင်လိုက်သည့်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အတည်ပြုလိုက်ခြင်းသည် အတိုက်အခံအင်အားစု၏ အောင်မြင် မှုပင်ဖြစ်သည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ၎င်းသည် ၁၉၈၀ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေထဲတွင် ရေးဆွဲထားသည့် အာဏာ ကိုချုပ်ကိုင် ထားသောပြဋ္ဌာန်းချက်အတော်များများကို ဖယ်ရှား သို့မဟုတ် ပြင်ဆင်ပစ်လိုက်နိုင်၍ ၁၉၈၉ ရွေးကောက်ပွဲ ပြီးနောက် အရပ်သားအစိုးရအား အာဏာရယူရန်အတွက် လမ်းကြောင်းခင်းပေးလိုက်နိုင်သောကြောင့်ဖြစ်ပါသည်။ သို့သော် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးဖြစ်စဉ်တွင်ပါဝင်သူများသည် ပြဋ္ဌာန်းချက်တော်တော်များများ ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းရန် သဘောတူညီခဲ့ကြပါသည်။ အချို့နရာများတွင် စစ်တပ်အတွက်အခွင့်ထူးခံအဖြစ်ပေးထားသောအခန်းကဏ္ဍများကို အာမခံချက်ပေးထားသော လုပ်ဆောင်ချက် သို့မဟုတ် ပြဋ္ဌာန်းချက်အသစ်များကို ထည့်သွင်းထားပါသည်။ ဥပမာ- တပ်မတော်နှင့်ပတ်သက်၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာဥပဒေကို ထုတ်ပြန် ကြေညာလိုက်ခြင်းသည် စစ်တပ်ကို

အင်စတီကျုရှင်းနှင့် ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာကိုယ်ပိုင်ဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့်ကို အဆင့်တော်တော်များများပေးအပ် လိုက်သကဲ့သို့ နောင်အခါပြင်ဆင်ရေးတွင်လည်း ကန့်သတ်ထားသောဖြစ်နိုင်ခြေများဖြင့် အရပ်ဘက်ဆိုင်ရာ ကြီးကြပ်မှုကိုလည်း ကန့်သတ်လိုက်ပါသည်။

အတိုက်အခံပိတ်များသည် တိုက်ရိုက်ရွေးကောက်ခံလွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်အရေအတွက် ပိုမိုတိုးပွားလာ စေရန်အတွက် အပေးအယူအနေဖြင့် အထက်လွှတ်တော်တွင် စစ်တပ်မှတိုက်ရိုက်ခန့်ထားသောကိုယ်စားလှယ် အရေ အတွက်ကိုလည်း ဆက်လက်ထားရှိရပါသည်။ ၎င်းအရ အထက်လွှတ်တော်တွင် ရွေးကောက်ခံကိုယ်စားလှယ် အရေအတွက်သည် ၂၆ ဦးမှ ၄၀ ဦးအထိတက်လာကာ ဆုံးဖြတ်ချက်ချခြင်းများတွင် စစ်တပ်ကိုယ်စားလှယ်များ၏ လွှမ်းမိုးမှုကို လျော့ချလိုက်နိုင်ပါသည်။ ထိုနည်းတူစွာပင် အတိုက်အခံအားစုများသည် နိုင်ငံတော်လုံခြုံရေးကောင်စီ ဆက်လက်တည်ရှိနေမှုကိုလည်း အပေးအယူလုပ်ဆွေးနွေးခဲ့ကာ ၎င်းအဖွဲ့အစည်း၏ဖွဲ့စည်းမှုနှင့် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ များကို တော်တော်များများပြင်ဆင်၍ သဘောတူညီခဲ့ကြပါသည်။ အရပ်သားနေရာတစ်ခုကို နိုင်ငံတော်လုံခြုံရေးကောင်စီ တွင်ထည့်သွင်းနိုင်ခဲ့သဖြင့် စစ်သားနှင့်အရပ်သားကိုယ်စားလှယ်အရေအတွက်သည်တူညီသွားကာ အရပ်သားလေးဦး စစ်သားလေးဦးဖြစ်သွားပါသည်။ ထို့အပြင် နိုင်ငံတော်လုံခြုံရေးကောင်စီ၏ဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့်အာဏာအချို့သည် သမ္မတ၏ တိုက်ရိုက်ထိန်းချုပ်မှုအောက်သို့ ရောက်ရှိသွားပါသည်။ ၎င်းအလျော့ပေးဆွေးနွေးမှုများသည် နိုင်ငံရေးတွင် စစ်တပ် ပါဝင်မှုအခန်းကဏ္ဍကိုတဖြည်းဖြည်းချင်းလျော့ချရန် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် အတိုက်အခံပိတ်များမှပြုလုပ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ချီလီနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ရေးဖြစ်စဉ်သည် ပြည်သူလူထုပါဝင်မှုနှင့် ပြည်သူလူထု၏ အကြံပြု ဆွေးနွေးချက်များ အကန့်အသတ်နှင့်ဖြစ်နေသည်ကို ပြသခဲ့ပါသည်။ မည်သို့ပင်ဖြစ်စေကာမူ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ချက်များကို အများအပြားထောက်ခံခဲ့၍ နိုင်ငံရေးအရတရားဝင်ဖြစ်ခဲ့သည်ဆိုသည်ကို ၁၉၈၉ ခုနှစ်တွင် ပြုလုပ်ခဲ့သော ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲ၌ ဆန္ဒမဲပေးသူများ၏ ၈၅% ထောက်ခံခဲ့ခြင်းက ရှင်းရှင်းလင်းလင်းပြသ နေပါသည်။ စစ်တပ်မှ ၎င်း၏အာဏာနှင့်အခွင့်ထူးခံဖြစ်မှုကိုလုံခြုံစိတ်ချစေရန် ဆုံးဖြတ်ချက်ချခဲ့မှုများရှိခဲ့သော်လည်း ပြည်သူလူထု၏ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်ပါဝင်မှုနှင့် အကြံပြုမှုများပါရှိသည့် ကြိုးပမ်းချက်များသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးဖြစ်စဉ် သို့မဟုတ် ၎င်း၏ရလဒ်များကို ပြောင်းလဲစေနိုင်ခဲ့သလားဆိုသည်မှာ ရှင်းရှင်းလင်းလင်း မရှိပါ။

ဒီမိုကရေစီပြောင်းလဲမှုဖြစ်စဉ်စတင်ခဲ့ပြီး နှစ်ပေါင်း ၂၅ နှစ်အကြာအထိ ၁၉၈၀ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် တည်ရှိနေဆဲဖြစ်ပါသည်။ သို့သော် ၁၉၈၉ ခုနှစ် ၎င်း၏ပထမဆုံးပြင်ဆင်ချက်ပြီးကတည်းက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ သည် အများပိုမိုပါဝင်နိုင်သော ပြောင်းလဲခြင်းဖြစ်စဉ်များမှတစ်ဆင့် နောက်ထပ်အရေးကြီးသောပြင်ဆင်ချက်များကို ဆက်လက်လုပ်ဆောင်နေဆဲဖြစ်ပါသည်။ ချီလီနိုင်ငံသည် ပြင်ဆင်ထားသော ၁၉၈၀ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အစားထိုးရန် ကြိုးစားနေသောကြောင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးဖြစ်စဉ်သည် ယခုဆိုလျှင်အဆင့်သစ် တစ်ခုသို့ ရောက်ရှိနေပြီဖြစ်ပါသည်။ တိုးပွားလာသောနိုင်ငံသားများ၏တောင်းဆိုချက်များကိုတုံ့ပြန်ရန်အလို့ငှာ လက်ရှိ ချီလီအစိုးရသည် အားလုံးပါဝင်နိုင်သောပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးဖြစ်စဉ်များမှတစ်ဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ်ကို ပြဋ္ဌာန်း ရန် ကြိုးစားနေပြီဖြစ်ပါသည်။

⁴ တပ်မတော်နှင့်ပတ်သက်သည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာဥပဒေသည် ပြင်ဆင်မည်ဆိုပါက အထက်လွှတ်တော်နှင့် အောက်လွှတ်တော်တွင် ၇ ပုံ ၄ ပုံသော လူများစု၏ သဘောတူညီမှုကိုလိုအပ်ပါသည်။

အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံတွင် အတိတ်ကဆက်ခံခဲ့သောအာဏာပိုင်အစိုးရများသည် ၎င်းတို့၏အုပ်ချုပ်မှုကိုတရားဝင် စေရန် အတွက် ၁၉၄၅ အခြေခံဥပဒေကို အသုံးပြုခဲ့သောကြောင့် ပြီးခဲ့သည့်နှစ်များအတွင်းတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ သည် ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းခြင်းအတွက် အဓိကကျသောအခြေခံအချက်ဖြစ်လာခဲ့ပါသည်။ ရက်ပေါင်း ၂၀ အတွင်းအပြီး ရေးခဲ့သော ၁၉၄၅ အခြေခံဥပဒေသည် အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံ၏ကိုယ်ပိုင်သွင်ပြင်လက္ခဏာနှင့် လွတ်လပ်မှု ကိုအခိုင်အမာပြဆိုရန်အတွက် လွတ်လပ်ရေးရရှိရန် ကြိုးပမ်းခဲ့သောခေါင်းဆောင်များမှ ယာယီအရေးပေါ်အထောက် အထားစာရွက်စာတမ်းအဖြစ် ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ၎င်းသည် ရေရှည်ဒီမိုကရေစီနည်းကျအုပ်ချုပ်မှုစနစ်ကို တည်ထောင် ရန်ရည်ရွယ်ခဲ့ခြင်းမဟုတ်ခဲ့ပေ။ ၎င်းတွင်ပါဝင်နေသောအချက်များသည် အာဏာပိုင်အစိုးရများအား ၎င်းတို့၏အာဏာကို ဆက်လက်ဆုပ်ကိုင်ထားနိုင်ရန်အတွက် အသုံးပြုနိုင်သည့်အချက်များပါဝင်နေပါသည်။^၅ မည်သို့ပင် ဖြစ်စေကာမူ အင်ဒိုနီးရှားအများစုမှာ ၎င်းသည်နိုင်ငံ၏လွတ်လပ်ရေးနှင့် ကိုယ်ပိုင်သွင်ပြင်လက္ခဏာကို ကိုယ်စားပြု နေသော လေးစားထိုက်သည့် စာရွက်စာတမ်းဖြစ်နေသောကြောင့် ၎င်း ၁၉၄၅ အခြေခံဥပဒေအား ဆက်လက်၍ ထောက်ခံခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ၎င်းအခင်းအကျင်းသည် ၁၉၉၉ နှင့် ၂၀၀၂ အကြားတွင် အခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ရေး ဖြစ်စဉ်ကို လူအများ တဖြည်းဖြည်းသိမြင်လာသည့် တခုတည်းသော နည်းလမ်းဖြစ်ကြောင်းကို ရှင်းလင်းပြောဆိုရန် အတွက် အထောက်အကူဖြစ်စေပါသည်။

အခြေခံဥပဒေအားပြင်ဆင်ရေးဆွဲရန်လိုအပ်သည်ဆိုသည်ကို ၁၉၉၈၊ မေလတွင် သမ္မတဆူဟာတို အာဏာရှင် အစိုးရ ပြုတ်ကျပြီးနောက်တွင် ပေါ်ပေါက်လာပါသည်။ အသွင်ကူးပြောင်းရေးတွင်ပါဝင်သော ကနဦး ခြေလှမ်းများမှာ ၁) ဖိနှိပ်ချုပ်ချယ်သည့် ဥပဒေ ၅ ခုအားဖျက်သိမ်းခြင်း၊ ၂) နိုင်ငံရေးအကျဉ်းသားများအားလွှတ်ခြင်း၊ ၃) သတင်းမီဒီယာ လွတ်လပ်ခွင့်နှင့် လွတ်လပ်စွာထုတ်ဖော်ပြောဆိုခွင့်ကို အားကောင်းစေခြင်း၊ ၄) အထွေထွေရွေးကောက်ပွဲ၊ နိုင်ငံရေး ပါတီများမှတ်ပုံတင်ခြင်း၊ ပြည်ထောင်စုအဆင့်နှင့် ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီးအဆင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်များ၏ ဖွဲ့စည်း တည်ဆောက်ပုံနှင့်ပတ်သက်သည့် ဥပဒေသစ်များပြဋ္ဌာန်းခြင်း တို့ဖြစ်ပါသည်။ ကြားဖြတ်သမ္မတ ဗျာရူဒင်ဟပ်ဘီဘေး (Bacharuddin Habibie)၏တောင်းဆိုချက်အရ “အဖွဲ့ ၇” ဟုခေါ်သည့် ပါမောက္ခအဖွဲ့တစ်ဖွဲ့သည် ၁၉၉၈၊ နိုဝင်ဘာတွင်^၆ ပါလီမန်၌အတည်မပြုမီ တံခါးပိတ်ဖြစ်စဉ်များမှတစ်ဆင့် ၎င်းကိစ္စရပ်များနှင့်ပတ်သက်သည့် ဥပဒေအသစ်များကို မူကြမ်း ရေးဆွဲခဲ့ကြပါသည်။ ၎င်းကနဦးခြေလှမ်းများသည် အခြေခံ လွတ်လပ်ခွင့်များကို အာမခံပေးရန်နှင့် အနာဂတ်ပြုပြင် ပြောင်းလဲရေးများ ဆက်လက်ဖြစ်ပွားနိုင်ရန်အတွက် အပြုသဘောဆောင်သည့် အခြေအတင်ဆွေးနွေးပွဲများ ဖြစ်ပေါ် စေနိုင်သည့် လွတ်လပ်၍ပွင့်လင်းသော ပတ်ဝန်းကျင်တစ်ခုကိုဖြစ်ပေါ်စေရန်အတွက် ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုများကို ကိုယ်စားပြုဖော်ပြနေကြပါသည်။

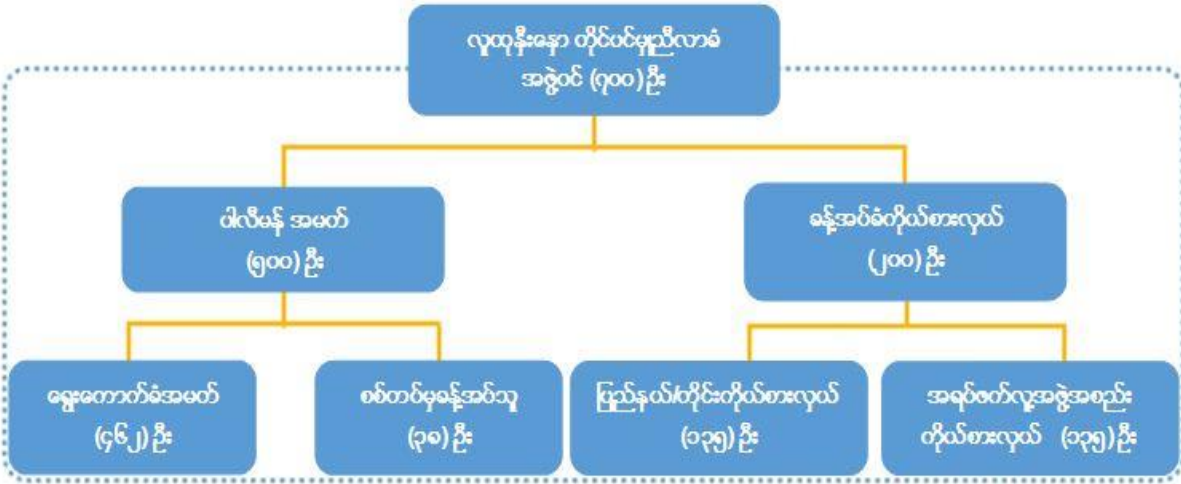
အခြေခံဥပဒေပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးသည် ၁၉၉၉၊ ဧပြီလတွင်ကျင်းပသောအထွေထွေ ရွေးကောက်ပွဲ ပြီးနောက် အသွင်ကူးပြောင်းရေးဖြစ်စဉ်များအတွက် ပထမဦးစားပေးအဖြစ်ပေါ်ထွက်လာခဲ့ပါသည်။ ၁၉၄၅ အခြေခံ ဥပဒေ၏ အရေးကြီးသောသွင်ပြင်လက္ခဏာသည် ဆက်လက်တည်ရှိနေသည့်အတွက် အင်ဒိုနီးရှားလွှတ်တော်ရှိ အမြင်မတူသည့်

⁵ See D. Indrayana, "Indonesian Constitutional Reform 1999-2002. An Evaluation of Constitution Making in Transition", Kompas Book Publishing, Jakarta, December 2008. <http://www.kas.de/wf/doc/kas_19023-1522-1-30.pdf?110815045937> (25 September 2016).
⁶ See C. Crow, "Democratic Transition in Habibie's Indonesia: How a Group of Academics Remade Indonesian Politics," John Hopkins University School of Advanced International Studies, 22, December 2014. <https://workingwiththegrain.files.wordpress.com/2015/01/crow_democratic-transition.pdf> (6 July 2016)

ဝိုက်ကွဲနေသော အဖွဲ့များသည် အခြေခံဥပဒေတစ်ခုလုံးအသစ်ရေးဆွဲခြင်းထက် ပါဝင်သည့်အချက်များကိုသာ ပြင်ဆင်ရန်နှင့် တစ်ပြည်ထောင်စနစ်နှင့် သမ္မတစနစ်ဖြင့်အုပ်ချုပ်မှုကိုချမှတ်ထားသည့် နိဒါန်းကို ဆက်လက် ထိန်းသိမ်းရန် ကန့်ကွက်သူမရှိသဘောတူညီခဲ့ကြပါသည်။ နိုင်ငံရေးတွင်စစ်တပ်မှဆက်လက်ပါဝင်နေ သည့်အတွက် လွှတ်တော်ရှိ အမြင်မတူသည့်အဖွဲ့များသည် စစ်တပ်အားနေရာချထားပေးနိုင်သည့် တံခါးပိတ်၍ တဖြည်းဖြည်းချင်းစေ့စပ် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးပွဲများပြုလုပ်နိုင်သည့်ဖြစ်စဉ်တစ်ခုကို ရွေးချယ်ခဲ့ကြပါသည်။ တိုးတက်မှုရှိသော ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး ဖြစ်စဉ်တစ်ခုမှာ (ပြင်ဆင်ချက်အတွဲလိုက်) ဖွဲ့စည်းပုံပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးဖြစ်စဉ်ကို ဖြစ်ပေါ်စေနိုင်သည့် နည်းလမ်းအပေါ်တွင် သဘောတူညီမှုရရှိခဲ့ကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ပြင်ဆင်ရေးဖြစ်စဉ်ပြီးဆုံးရန်အတွက် ချမှတ်ထားသောဦးတည်ချက် သို့မဟုတ် တိကျသော အချိန်ကန့်သတ်ချက်ဘောင်တစ်ခုကို သတ်မှတ်ထားခြင်းမရှိပေ။

၁၉၄၅ အခြေခံဥပဒေ၏ပြဋ္ဌာန်းချက်များအရ အခြေခံဥပဒေကိုပြင်ဆင်ရန်တာဝန်ယူထားသည့်အဖွဲ့သည် လူထုနှီးနှော တိုင်ပင်မှုညီလာခံ (People's Consultative Assembly – PCA) ဖြစ်ပါသည်။ အဖွဲ့ဝင်စုစုပေါင်း (၇၀၀) ဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသောလူထုနှီးနှောတိုင်ပင်မှုညီလာခံတွင် လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်(၅၀၀) ဦး၊ ပြည်နယ်လွှတ်တော်များက ခန့်အပ်သည့် ပြည်နယ်ကိုယ်စားလှယ် (၁၃၅) ဦးနှင့် သမ္မတမှခန့်အပ်သည့်အရပ်ဘက် လူ့အဖွဲ့အစည်းများမှ ကိုယ်စားလှယ် (၆၅) ဦးတို့ပါဝင်ပါသည်။

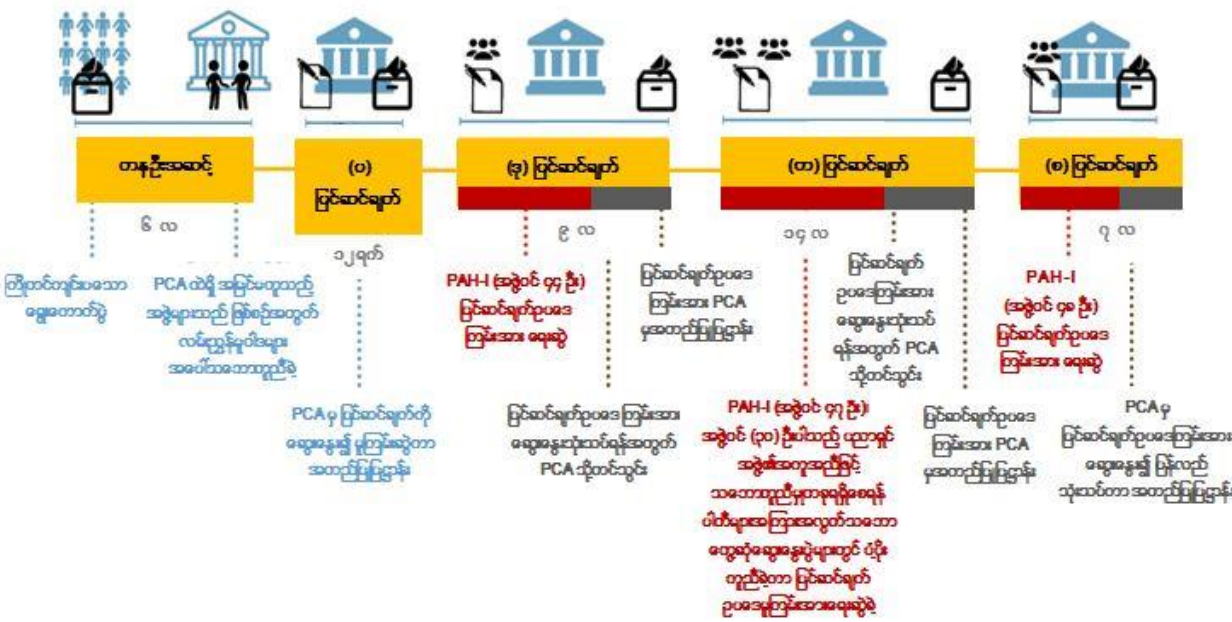
လူထုနှီးနှောတိုင်ပင်မှုညီလာခံ (PCA) သည် ၁၉၉၉ အောက်တိုဘာလတွင် (၁၂) ရက်တာအတွင်း ပထမဆုံး အခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ချက်ကို ညှိနှိုင်း၊ အကြမ်းရေးဆွဲ၍ အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းခဲ့ပါသည်။ ပထမပြင်ဆင်ချက်သည် အာဏာရှင်စနစ်ကိုနောက်ကြောင်းပြန်စေနိုင်သည့်အချက်များကိုဖယ်ရှားရန်အတွက် အထူးသဖြင့်သမ္မတ၏အာဏာကို ကန့်သတ် ၍ ပါလီမန်ကိုအာဏာပိုင်ပေးထားပါသည်။ လူထုနှီးနှောတိုင်ပင်မှုညီလာခံမှ အဖွဲ့ဝင် ၂၅ ဦးပါသည့် ကော်မတီ တစ်ခု သည် အခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ချက်အဆိုပြုလွှာကို ပြင်ဆင်အကြမ်းရေးဆွဲရန်အတွက် တာဝန်ပေးခံခဲ့ရ ပါသည်။ (၄) ရက်ဖြင့်မူကြမ်းရေးဆွဲပြီးနောက် ၎င်းမူကြမ်းအားလူထုနှီးနှောတိုင်ပင်မှုညီလာခံမှအဖွဲ့ဝင် (၁၇၁) ဦးပါဝင် သော ကော်မရှင်မှ ဆွေးနွေးခဲ့ကြပါသည်။ ထို့နောက် အားလုံးပါဝင်သည့်မျက်နှာစုံညီအစည်းအဝေးမှ ၎င်းအား ဆက်လက် ဆွေးနွေး၍ အတည်ပြုခဲ့ကြပါသည်။ အဝန်းအဝိုင်းနှင့်ပြည်သူလူထုပါဝင်မှုအကန့်အသတ်ဖြင့်ရှိခဲ့သော်လည်း ပထမဆုံး သောအခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ချက်သည် အရေးကြီးသော တရားဝင်မှတ်တမ်းဝင်သည့်အောင်မြင်မှု တစ်ခုဖြစ်ခဲ့ ပါသည်။ အထူးသဖြင့် အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်နှင့်ဥပဒေပြုရေးမဏ္ဍိုင်အကြားရှိ အာဏာထိန်းညှိခြင်းဆိုင်ရာအပြောင်း အလဲသည် ၁၉၄၅ အခြေခံဥပဒေကိုပြောင်းလဲနိုင်ရုံမျှမက အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံ၏ဒီမိုကရေစီပြောင်းလဲခြင်းဖြစ်စဉ်အတွက် အလား အလာရှိသော အခြေခံအုတ်မြစ်တစ်ခုဖြစ်ကြောင်းကို ပြဆိုနေပါသည်။

ပထမဆုံးသောပြင်ဆင်ချက်ကို အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းလိုက်ခြင်းဖြင့် လူထုနှီးနှောတိုင်ပင်မှုညီလာခံမှ ပန်နီတီအာ အဒ်ဟော့ခ်တစ် (Panitia Ad Hoc I (PAH-I))ဆိုသည့် အထူးကိစ္စအတွက်ဖွဲ့စည်းထားသော ပန်နီတီအာကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ၎င်းသည် လူထုနှီးနှောတိုင်ပင်မှုညီလာခံမှကော်မတီတစ်ခုဖြစ်ကာ အထူးသဖြင့်အခြေခံဥပဒေကို ထပ်မံ၍ သုံးသပ်ရန်အတွက် တာဝန်ပေးအပ်ခံထားရသည့်ကော်မတီတစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ ၎င်းပန်နီတီအာသည် ၁၉၄၅ အခြေခံဥပဒေ၏ ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်တိုင်းကိုလေ့လာဆန်းစစ်ကာ အခန်း (၁၆) ခန်းကိုပြင်ဆင်ရန်အဆိုပြုချက်နှင့်အတူ ဒုတိယပြင်ဆင်ချက်မူကြမ်းကို လူထုနှီးနှောတိုင်ပင်မှုညီလာခံသို့ ၂၀၀၀ ပြည့်နှစ်၊ ဩဂုတ်လတွင်တင်သွင်းခဲ့ပါသည်။ သို့သော် ၎င်းပြင်ဆင်ချက်မူကြမ်းအားမျက်နှာစုံညီအစည်းအဝေးတွင်ဆွေးနွေးသောအခါ လူထုနှီးနှောတိုင်ပင်မှုညီလာခံအဖွဲ့ဝင်များသည် အခန်း ၇ ခန်းကိုသာပြင်ဆင်ရန် ဘုံသဘောတူညီမှုရရှိခဲ့ပါသည်။ နှစ်ဦးနှစ်ဖက်တင်းမာသည့်အခြေအနေများကိုရှောင်နိုင်ရန်နှင့် သဘောတူထားသည့်ပြောင်းလဲမှုများကို စိတ်ချရစေရန်အတွက် လူထုနှီးနှောတိုင်ပင်မှုညီလာခံ (PCA) သည် အငြင်းပွားဖွယ်ရာဖြစ်နေသော သဘောတူညီချက်များကိုနောက်မှဆွေးနွေးရန်ထား၍ အဖွဲ့ဝင်များကသဘောတူထားသည့် ပြဋ္ဌာန်းချက်များကို ချက်ချင်းအတည်ပြုရန်ဆုံးဖြတ်ခဲ့ပါသည်။ ဒုတိယပြင်ဆင်ချက်သည် လွှတ်တော်အား လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာပိုပေး၍ အင်ဒိုနီးရှားတွင်ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုကိုထပ်မံလျော့ချနိုင်ခဲ့ပါသည်။ အသိသာအထင်ရှားဆုံးမှာ အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံ၏ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းမှုတွင် အရေးပါဆုံးခြေလှမ်းကိုချမှတ်နိုင်သော စစ်မှန်သည့် နိုင်ငံသားတို့၏အခြေခံရပိုင်ခွင့်များကို ပြဋ္ဌာန်းနိုင်ခဲ့ပါသည်။

ထို့နောက် PAH-I သည် PCA မှ ဒုတိယပြင်ဆင်ချက်တွင် အတည်မပြုပြဋ္ဌာန်းခဲ့ခြင်းမရှိသည့်အစိတ်အပိုင်းများဖြစ်သော အဆိုပြုထားသည့်ပြောင်းလဲမှုများကို ပြန်လည်သုံးသပ်ခဲ့ပါသည်။ ၎င်းအား စက်တင်ဘာ ၂၀၀၀ ပြည့်နှစ်နှင့်အောက်တိုဘာ၊ ၂၀၀၁ အတွင်းဆွေးနွေးခဲ့၍ ဖြေရှင်းရန်အခြားနည်းလမ်းများကို ကူညီပြီးရှာဖွေနိုင်ရန်အတွက် ကျွမ်းကျင်ပညာရှင်အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့၏ နည်းပညာအထောက်အပံ့ကို ရယူခဲ့ပါသည်။ ၎င်းတတိယအကြိမ်မြောက်အခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်သည့်ဖြစ်စဉ်အတွင်း PAH-I ဥက္ကဋ္ဌ ဂျက်ကော့ဘ် တူပိုင်း (Jakob Tobing)သည် ပါတီအချင်းချင်းဆွေးနွေးခြင်းနှင့် PAH-I ၏အကြီးတန်းအဖွဲ့ဝင်များအကြားညှိနှိုင်းဆွေးနွေးခြင်းများကို ပံ့ပိုးကူညီရာ၌ ဆုံးဖြတ်ချက်ချသည့်အခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်ခဲ့ပါသည်။ PCA အဖွဲ့ဝင်များသည် ကိစ္စရပ် ၂ ခုမှလွဲ၍ အားလုံးကိုသဘောတူညီခဲ့ကြပါသည်။ ၎င်းကိစ္စရပ် ၂ ခုကိုလည်း ယခင်ပြင်ဆင်သည့်အကြိမ်ကကဲ့သို့ နောက်မှထပ်မံ၍ဆွေးနွေးရန် ရွှေ့ဆိုင်းခဲ့ပါသည်။ တတိယအကြိမ်မြောက်ပြင်ဆင်ခြင်းသည် ၁) ထိန်းညှိထားသော အစိုးရစနစ်၊ ၂) အထက်လွှတ်တော် အောက်လွှတ်တော် (၂) ရပ်ရှိသောလွှတ်တော်၊ ၃) လွတ်လပ်သော တရားစီရင်ရေးကိုအာမခံပေးမှု၊ ၄) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံး၊ ထိုမှတစ်ဆင့် အသစ်ဖြစ်သော နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဖြစ်စဉ်အတွက် ခိုင်အနေဖြင့်ဆုံးဖြတ်ပေးမည့်အရာကို တည်ထောင်နိုင်ခြင်းများကို အောင်မြင်စွာလုပ်ဆောင်နိုင်ခဲ့ကြပါသည်။ ခြုံငုံပြောရလျှင် တတိယအကြိမ်မြောက်ပြင်ဆင်ချက်သည် အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံ၏ နိုင်ငံရေးစနစ်တွင် အရေးပါသော အပြန်အလှန်ထိန်းကျောင်းခြင်း (Checks and Balances) ကိုပြဋ္ဌာန်းနိုင်ခြင်းမှတစ်ဆင့် ၁၉၄၅ အခြေခံဥပဒေ၏ ဒီမိုကရေစီသွင်ပြင်လက္ခဏာများကို ပိုမိုအားကောင်းစေခဲ့ပါသည်။

စတုတ္ထအကြိမ်မြောက် မကြာသေးခင်ကပြုလုပ်ခဲ့သည့်ပြင်ဆင်ချက်တွင် တတိယအကြိမ်မြောက် ပြင်ဆင်ချက်၌ မဖြေရှင်းရသေးဘဲ ကျန်နေသည့် ကိစ္စရပ် ၂ ခုဖြစ်သော ၁) ဒုတိယအကြိမ်မြောက်ကျင်းပမည့် သမ္မတရွေးကောက်ပွဲအတွက်ပုံစံများ ၂) လွှတ်တော်ဖွဲ့စည်းပုံများကို ဆွေးနွေးခဲ့ကြပါသည်။ အထွေထွေရွေးကောက်ပွဲကျင်းပရန် တဖြည်းဖြည်း နီးကပ်လာသည်နှင့်အမျှ (၂၀၀၄ ခုနှစ်အတွက်ကျင်းပရန် အချိန်ဇယားဆွဲထား) ရွေးကောက်ပွဲဖြစ်စဉ်အတွက်

ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေနှင့်ဆိုင်သောမူဘောင်တစ်ခုကိုရေးဆွဲရန်မှာ မဖြစ်မနေအရေးကြီးနေပါသည်။⁷ ပါတီထိပ်တန်း ခေါင်းဆောင်များအကြား မကြာခဏဆွေးနွေးသောအလွတ်သဘောအစည်းအဝေးများပြီးနောက် PCA သည် ၎င်း ကိစ္စရပ် (၂) ခုအပေါ် ဘုံသဘောတူညီမှုရရှိခဲ့ပြီးနောက် အကျိုးဆက်အားဖြင့် စတုတ္ထအကြိမ်မြောက်ပြင်ဆင်ချက်ကို အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းနိုင်ခဲ့ပါသည်။

အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံတွင် အခြေခံဥပဒေပြုပြင်ရေးသည် တဖြည်းဖြည်းချင်းဖြစ်ပေါ်လာကာ ၎င်းသည်ကန့်သတ် ပိတ်ပင်ထား၍ ပွင့်လင်းမြင်သာမှုမရှိသည့်ဖြစ်စဉ်တစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ PCA ထဲရှိ ကိုယ်စားပြုထားသော အမြင်မတူ ဂိုဏ်းဂဏကွဲနေသည့် အုပ်စုများသည် ပြင်ပမှပါဝင်ပတ်သက်သူများမှ ၎င်းတို့၏ကြိုက်နှစ်သက်မှုများကိုပြောဆိုရန် အတွက် တားဆီးထားသော အခြေအနေများနှင့်အတူ ဖြစ်စဉ်ကိုပုံဖော်မည့် ဆုံးဖြတ်ချက်တော်တော်များများကို ချမှတ်ခဲ့ ပါသည်။ ဒုတိယနှင့် တတိယအကြိမ်ပြင်ဆင်မှုများတွင် ပြည်သူလူထုကိုပါဝင်နိုင်စေရန် PCA မှကြိုးစားမှုအနည်းငယ်ရှိ ခဲ့သော်လည်း အခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ရေးသည် ခေါင်းကြီးပိုင်းသာလျှင်ပါဝင်သောနိုင်ငံရေးဖြစ်စဉ်တစ်ခုအနေဖြင့်သာလျှင် ဖြစ်ပွားခဲ့သည်။ PCA သည် ပြည်သူလူထုနှင့်တိုင်ပင်ဆွေးနွေးပွဲအချို့ကျင်းပခဲ့သော်လည်း ၎င်းတို့၏ ပြည်သူ ထံရောက်ရှိစေရန် အားထုတ်မှုသည် မြို့ပြဧရိယာများတွင်ပင်များသောအားဖြင့်ဆောင်ရွက်ကာ အလွန်ပင်အာနန္ဒာ အသတ်ဖြင့်ရှိပြီး ဆွေးနွေးပွဲများတွင် လည်း ဒေသန္တရအစိုးရအရာရှိများနှင့် ရပ်ရွာခေါင်းဆောင်များကသာလျှင် လွှမ်းမိုးထားပါသည်။ အရေးကြီးသည်မှာ ဖြစ်စဉ်သည် ရှင်းလင်းသောလမ်းပြမြေပုံမရှိခြင်း၏ ရလဒ်များအားခံစားရ၍ ၎င်းသည်အဓိကအချက်များတွင် ပြည်သူလူထုလိုက်ပါလာ၍ ပါဝင်နိုင်စေရန်အတွက် အခက်အခဲများဖြစ်ပေါ်စေပါ သည်။

⁷ See D. Indrayana, "Indonesian Constitutional Reform 1999-2002. An Evaluation of Constitution Making in Transition", Kompas Book Publishing, Jakarta, December 2008. <http://www.kas.de/wf/doc/kas_19023-1522-1-30.pdf?110815045937> (25 September

ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးဖြစ်စဉ်သည် ပြည်သူ့အများပိုင်မှုမရှိသော်လည်း အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံသည် ၁၉၄၅ အခြေခံ ဥပဒေကို ဒီမိုကရေစီနည်းကျသည့် အနေအထားသို့ရောက်စေရန် (၄) နှစ်အတွင်းအောင်မြင်စွာ အသွင်ပြောင်း နိုင်ခဲ့ ပါသည်။ လေးကြိမ်ဆက်တိုက်ပြင်ဆင်မှုမှတစ်ဆင့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးသည် နိုင်ငံရေးဖြစ်စဉ်အတွက် ဥပဒေသစ်များကို ချမှတ် နိုင်ခဲ့ကာ အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံ၏ အင်စတီကျူးရှင်းနှင့်သက်ဆိုင်သည့် သွင်ပြင်အနေအထားကို သိသာ ထင်ရှားစွာ ပြောင်းလဲခဲ့ပါသည်။ စစ်တပ်၏နိုင်ငံရေးတွင်ကာလရှည်ပါဝင်မှုနှင့်အတူ ဤတစ်ဆင့်ပြီးတစ်ဆင့်ချဉ်းကပ်မှုသည် လက်တွေ့ ကျသော နည်းလမ်းတစ်ခုဖြစ်ခဲ့သည်ဆိုသည်ကို ဖော်ပြနေပါသည်။ အဓိကပါဝင်ကြသူများ (ရှေးရိုးစွဲ ပါတီများ၊ ဒီမိုကရေစီလိုလားသောပါတီများနှင့် စစ်တပ်)ကြား တဦးနှင့်တဦးအပြန်အလှန်ယုံကြည်မှုကို တဖြည်းဖြည်းချင်း တည်ဆောက်စေခြင်းဖြင့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးဖြစ်စဉ်သည် စစ်တပ်၏နိုင်ငံရေးနယ်ပယ်မှ ငြိမ်းချမ်းစွာဆုတ်ခွာခြင်းကို အထောက်အကူဖြစ်စေခဲ့သည်။ ဤဖြစ်စဉ်၏ပထမခြေလှမ်းသည် လွှတ်တော်တွင် စစ်တပ်မှတိုက်ရိုက်ခန့်ထားသူများ အရေအတွက် ၇၅ ဦးမှ ၃၈ ဦးအထိ လျော့ချခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဒုတိယအကြိမ်အခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ချက်၏ အစိတ် အပိုင်းအဖြစ် ၂၀၀၉ မှစတင်၍ လွှတ်တော်သည် ရွေးကောက်ခံကိုယ်စားလှယ်များနှင့်သာလျှင် ဖွဲ့စည်းသွားမည်ဟု သဘောတူညီမှုဖြစ်ပါသည်။ နောက်ဆုံး၌ စတုတ္ထအကြိမ်မြောက်ပြင်ဆင်ခြင်း (၄င်းအား ၂၀၀၂ ခုနှစ်တွင် အတည်ပြု ပြဋ္ဌာန်းခဲ့) နှင့်ပတ်သက်၍ အခြေအတင်ဆွေးနွေးနေစဉ်အတွင်း စစ်တပ်သည် ၂၀၀၄ ရွေးကောက်ပွဲမတိုင်မီ တွင် နိုင်ငံရေးနှင့်ကိုယ်စားပြုအင်စတီကျူးရှင်းများအားလုံးမှ အပြည့်အဝဆုတ်ခွာပေးမည်ဟု ကြေညာလိုက်ပါသည်။

၁.၃ စစ်အုပ်ချုပ်ရေးမှအသွင်ကူးပြောင်းမှု (တောင်ကိုရီးယား) ။ ။ အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်းမှ ဦးဆောင်သော၊ နိုင်ငံရေးထိပ်ပိုင်ခေါင်းဆောင်များ ညှိနှိုင်းသော၊ စစ်တပ်မှထိန်းချုပ်သော ဖြစ်စဉ်

၁၉၄၈ တွင် တောင်ကိုရီးယားလွတ်လပ်ရေးရပြီးနောက် စစ်တပ်ဦးဆောင်သည့်အစိုးရများသည် တိုင်းပြည်ကို ၁၉၈၀ ပြည့်နှစ်များနှောင်းပိုင်းအထိ အုပ်ချုပ်ခဲ့ကြပါသည်။ နိုင်ငံရေးတွင် စစ်တပ်က တစ်လျှောက်လုံး အုပ်စိုးနေစဉ်တွင် ဒီမိုကရေစီတောင်းဆိုသည့် လူသိများသောဆူပူမှုအနည်းငယ်ခန့်သာလျှင် ကြားဖြတ်ဖြစ်ပွားခဲ့ပါသည်။ ၎င်းဆူပူမှုများ အားလုံးသည် ဖိနှိပ်ခံခဲ့ရပါသည်။ မြောက်ကိုရီးယားနှင့် ကာလရှည်ဖြစ်ပွားနေသော စစ်ရေးတင်းမာမှုများကို အကြောင်းပြု၍ ဆိုးလ်မြို့ရှိ ဆက်ခံကြသောစစ်အစိုးရများသည် လူ့အခွင့်အရေးနှင့် နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးများအပေါ် ကန့်သတ်ချုပ်ချယ်ခြင်းများကို စဉ်ဆက်မပြတ်ပြုလုပ်နိုင်ရန်အတွက် စစ်ပွဲခြိမ်းခြောက်မှုများကို အသုံးပြုခဲ့ကြပါသည်။

၁၉၄၈ ခုနှစ်ကတည်းက အရေးကြီးသောပြင်ဆင်ချက် ၉ ခုနှင့်အတူ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာမတည်ငြိမ်မှုသည် စစ်တပ်အုပ်ချုပ်သောတောင်ကိုရီးယားတွင် ဆက်လက်တည်ရှိနေပါသည်။ စစ်အစိုးရပြောင်းလဲသွားတိုင်း စစ်တပ် ခေါင်းဆောင်မှုအသစ်ကို ပိုမိုအားကောင်းစေရန်နှင့် ခေါင်းဆောင်အသစ်များ၏ အာဏာကိုပိုမိုခိုင်မာစေရန်အတွက် အခြေခံဥပဒေကို ပြန်လည်သုံးသပ်မှုများပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။ သမ္မတများသည် အရေးပေါ်အာဏာများနှင့် နိုင်ငံတော် လုံခြုံရေးဥပဒေများကဲ့သို့သော ဖိနှိပ်ချုပ်ချယ်သည့်ဥပဒေများမှတစ်ဆင့် ၎င်းတို့၏နေရာကို ပိုမိုခိုင်မာအားကောင်းစေရန် ဆောင်ရွက်ကြပါသည်။

၁၉၈၀ ပြည့်နှစ်များအလယ်တွင် များပြားလှသောအကျင့်ပျက်ခြစားမှုကိစ္စများသည် ချန်ဒူးဟွမ် (Chun Doo-Hwan) အစိုးရကိုအားနည်းစေပါသည်။ အစိုးရအဖွဲ့အားနည်းသွားစဉ်တွင် တိုင်းပြည်၏စီးပွားရေးတိုးတက်မှုနှင့်အတူ ကြီးထွားလာသော အလယ်အလတ်တန်းစားလူတန်းစားများသည် ချန် (Chun) ကို မနှစ်မြို့စပြုလာပါသည်။ သို့သော် လည်း "ဇွန်ဒီမိုကရေစီအရေးလူထုအုံကြွမှု" ဟုလူသိများသည့် လူထုတရပ်လုံးဆန္ဒပြမှုသည် ၁၉၈၇ ခုနှစ်တွင် လူငယ် နိုင်ငံရေးသမားတဦးနှိပ်စက်ညှဉ်းပန်း၍ အသတ်ခံရခြင်းမှစတင်ခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ တောင်ကိုရီးယားနိုင်ငံသမိုင်း၏

ပထမဆုံးအကြိမ်အဖြစ် ကျောင်းသားလှုပ်ရှားမှုများနှင့် အလုပ်သမားသမဂ္ဂများသည် အလယ်အလတ်လူတန်းစားနှင့် အတိုက်အခံပါတီများ၏ ထောက်ခံမှုကိုရရှိခဲ့ပါသည်။ အင်အားစုများစုပေါင်း၍လမ်းမများပေါ်ထွက်ကာ စစ်အာဏာရှင် စနစ်ကိုဆန့်ကျင်၍ ဆန္ဒပြခဲ့ကြပါသည်။

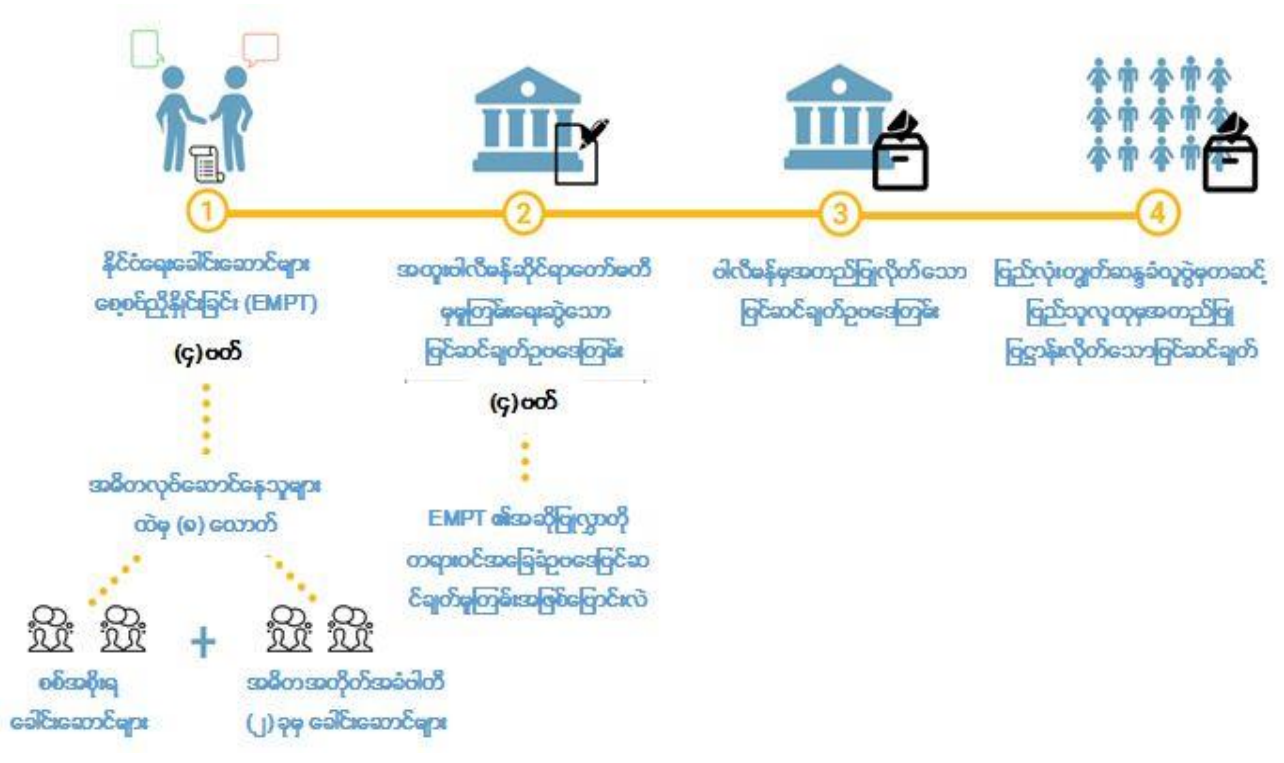
ဆန္ဒပြမှုများသည် စစ်အစိုးရကိုအာဏာမှဖယ်ရှားရန်နှင့် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးလုပ်ကာ သမ္မတ အသစ်ကိုတိုက်ရိုက်ရွေးချယ်ခြင်းမှတစ်ဆင့် ဒီမိုကရေစီအစိုးရသစ်တစ်ရပ်ကိုတည်ထောင်ရန် ရည်ရွယ်ပါသည်။ လူထုအုံကြွမှု၏လွှမ်းမိုးမှုများကြောင့် သမ္မတချန် (Chun) နှင့် ၎င်း၏အတိုင်ပင်ခံ ရိုတဲဝူး (Roh Tae Woo) တို့သည် အလျှော့ပေးအညံ့ခံခဲ့ကြပါသည်။ ဇွန်လ ၂၉ ရက်နေ့တွင် ချန်အစိုးရအဖွဲ့သည် နိုင်ငံရေးအကျဉ်းသားများ အားလွှတ်ပေးရေး၊ လွတ်လပ်စွာထုတ်ဖော်ပြောဆိုခွင့်ကို မြှင့်တင်ပေးရေး၊ ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာများကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲပေးရေး၊ နိုင်ငံရေးပါတီများမှတ်ပုံတင်ခြင်းကို ဖြေလျှော့ပေးရေးနှင့် အခြေခံဥပဒေကိုပြင်ဆင်ရန် ကတိကဝတ်များ ပါသည် "ဒီမိုကရေစီ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးကြေညာစာတမ်း" ကိုလက်ခံခဲ့ပါသည်။ ချန်အစိုးရအဖွဲ့အလျှော့ပေးခဲ့ခြင်း ၏နောက်ကွယ်က အကြောင်းရင်းများသည် ဆန္ဒပြပွဲများအားကောင်းလာမှုကြောင့်အပြင် တခြားအကြောင်းအရင်းများ လည်းရှိနိုင်သည်ဟု အငြင်းပွားဖွယ်ရာများအဖြစ်ရှိနေခဲ့ပါသည်။ စစ်အစိုးရသည်ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရန် ရွေးချယ်ခဲ့ သည်မှာ ၁၉၈၈ ဆိုးလ်အိုလံပစ်ပွဲမှယူလာနိုင်သည့်အာရုံစိုက်မှုများကြောင့်နှင့် အမေရိကန်မှဖိအားများကြောင့် လည်းဖြစ်သည်ဟု မကြာခဏအငြင်းပွားကြပါသည်။ သို့သော်လည်း ဒီမိုကရေစီပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးဖြစ်စဉ်တွင် ပူးပေါင်းပါဝင်ရန် ဆုံးဖြတ်ချက်သည် တောင်ကိုရီးယား၏အနာဂတ်အစိုးရတွင် အခန်းကဏ္ဍတစ်ခုပါဝင်နိုင်မည်ဟု မျှော်လင့်သော စစ်တပ်ခေါင်းဆောင်အသိုင်းအဝိုင်းမှ တဦးချင်းစီ၏လွှမ်းမိုးမှုများကြောင့်လည်း ဖြစ်နိုင်ခြေရှိပါသည်။ စစ်တပ် ခေါင်းဆောင်အသိုင်းအဝိုင်းမှတစ်ဆင့် နိုင်ငံရေးအသွင်ကူးပြောင်းမှုကို ခုခံတွန်းလှန်နေခြင်းထက် ဒီမိုကရေစီ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးတွင် ပါဝင်ရန်ပို၍ စိတ်ဝင်စားခဲ့ကြပါသည်။

---

⁸ See J. Hae Gu, K. Ho Ki, "Development of Democratization Movement in South Korea", Stanford: FSI working paper, 1993. <http://fsi.stanford.edu/publications/development_of_democratization_movement_in_south_korea> (26 September 2016).

See also A.D. Adesnik, Sunhyuk Kim, "If at First You Don't Succeed: The Puzzle of South Korea's Democratic Transition", CDDRL Working Paper number 83, July 2008. <https://cddrl.fsi.stanford.edu/sites/default/files/No_83_AdesKimSouthKorea.pdf> (26 September 2016).

⁹ See A.D. Adesnik, Sunhyuk Kim, "If at First You Don't Succeed: The Puzzle of South Korea's Democratic Transition", CDDRL Working Paper number 83, July 2008. <https://cddrl.fsi.stanford.edu/sites/default/files/No_83_AdesKimSouthKorea.pdf> (26 September 2016).

တောင်ကိုရီးယားတွင် အခြေခံဥပဒေပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုဖြစ်စဉ်သည် ၄ လကျော်လာကြာမြင့်ကာ မတူညီသော အဆင့် ၄ ဆင့်ဖြင့်ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သည်။ဖြစ်စဉ်၏ပထမခြေလှမ်းမှာ “ရှစ်ဦးပါနိုင်ငံရေးဆွေးနွေးပွဲများ” (Eight Member Political Talks _ EMPT) ဟုခေါ်သည့် ဆွေးနွေးပွဲများဖြစ်ပါသည်။ ဆွေးနွေးပွဲများတွင် စစ်အစိုးရဘက်မှ ခေါင်းဆောင်များနှင့် အဓိကအတိုက်အခံပါတီ ၂ ခုတို့ (နောင်တွင်ညွန့်ပေါင်းအဖြစ် ဆက်လက်အလုပ်လုပ်)သည် အခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ရန်အတွက် အဆိုပြုလွှာတစ်ခုကို စေ့စပ်ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးခဲ့ကြပါသည်။ ၎င်း EMPT သည် လေးပတ်ကြာ တံခါးပိတ်ဆွေးနွေးပွဲများကို ပြုလုပ်ခဲ့ကြပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာဆိုင်ရာသို့သော သီးခြားကိစ္စရပ် များတွင် EMPT သည် မူရင်းကနဦးအစ ကနေပြန်၍ မဆွေးနွေးပေ။ ယင်းအစား ၁၉၆၁ ခုနှစ် စစ်အာဏာသိမ်းမှု ကြောင့်ဘယ်တုန်းကမှ အသက်မဝင်ခဲ့သော ၁၉၆၀ အခြေခံဥပဒေမှတစ်ဆင့် ဆွေးနွေးခဲ့ကြပါသည်။

ဒုတိယအဆင့်တွင် အမျိုးသားညီလာခံ၌ အခြေခံဥပဒေပြန်လည်သုံးသပ်ခြင်းဆိုင်ရာအထူးကော်မတီ ဖွဲ့စည်းခြင်း ပါဝင်ပါသည်။ ၎င်းကော်မတီ၏တရားဝင်ရည်ရွယ်ချက်မှာ EMPT မှသဘောတူညီထားသည့် အဆိုပြုလွှာအပေါ် အတိုက်အခံပါတီဝင်များမှ အချက်အလက်များဖြည့်သွင်းပေးနိုင်ရန်ဖြစ်ပါသည်။ သို့သော်လည်း ဤလုပ်ငန်းစဉ်အတွက်ရရှိသည့်အချိန်မှာ အကန့်အသတ်ဖြင့်သာရှိသောကြောင့် ပါတီဝင်များအနေဖြင့်အခြေခံပြောင်းလဲမှုများကို ပြုလုပ်ရန်အတွက် စစ်မှန်သည့်အခွင့်အလမ်းများလုံလုံလောက်လောက်မရရှိခဲ့ပေ။ လက်တွေ့တွင်မူ ၎င်းကော်မတီ၏ အဓိကရည်ရွယ်ချက်မှာ EMPT မှသဘောတူညီထားသည့် အဆိုပြုလွှာအပေါ်အခြေခံ၍ တရားဝင်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ခြင်းဆိုင်ရာဥပဒေကြမ်းကို ရေးဆွဲရန်ဖြစ်ပါသည်။

၁၉၈၇၊ နိုဝင်ဘာ၊ ၂၈ ရက်နေ့ (အဆင့် ၄) ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲမှတစ်ဆင့် ပြည်သူ့လူထုက အတည်ပြုမီ စက်တင်ဘာ ၈ ရက် (အဆင့် ၃) အမျိုးသားညီလာခံ၏ မျက်နှာစုံညီအစည်းအဝေးပွဲ၌ ဥပဒေကြမ်းကိုသဘောတူလက်ခံခဲ့ပါသည်။ တောင်ကိုရီးယားနိုင်ငံတွင် အခြေခံဥပဒေပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးဖြစ်စဉ်သည် တရားလုံးကိုအသစ်ပြန်ဆွဲသည်ထက် နဂိုရှိနှင့်ပြီးသား အခြေခံဥပဒေကိုမွမ်းမံပြင်ဆင်ခဲ့ကာ ၁၉၈၇ ပြင်ဆင်ရေးဖြစ်စဉ် သည် သိသာထင်ရှားသည့်

ဒီမိုကရေစီနည်းကျတိုးတက်မှုကိုရရှိခဲ့ပါသည်။ ပြောင်းလဲမှုသည် သမ္မတ၏ အာဏာကို လျော့ချကာ ၅ နှစ် သက်တမ်း သာထားရှိ၍ သက်တမ်းမှာတစ်ကြိမ်သာလျှင်ဖြစ်ပါသည်။ နောက်တိုးပြောင်းလဲမှုများတွင် ၁) သမ္မတကိုစွပ်စွဲပြစ်တင်၍ ဖြုတ်ချပိုင်ခွင့်အပါအဝင် ပါလီမန်၏လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကိုတိုးမြှင့်ထားမှု၊ ၂) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာ တရားဝင် အသိအမှတ်ပြုမှု၊ လွတ်လပ်စွာထုတ်ဖော်ပြောဆိုခွင့်နှင့် မျှတသောတရားစီရင်ရေးများ ကဲ့သို့သော လူ့အခွင့်အရေးကို အကာအကွယ်ပေးမှု၊ ၃) လွတ်လပ်သောဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးကို တည်ထောင်မှု တို့ပါဝင်ပါသည်။

ပြင်ဆင်ထားသောအခြေခံဥပဒေထဲတွင် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းစဉ်အတွင်းရရှိခဲ့သည့်ရလဒ်တစ်ခုအနေဖြင့် စစ်တပ် အတွက် အခန်းကဏ္ဍအသစ်တစ်ခုကိုလည်း ပြဋ္ဌာန်းထားပါသည်။ "တပ်မတော်သည် နိုင်ငံတော်လုံခြုံရေးအတွက် တာဝန် ရှိကာ အဓိမြေကိုကာကွယ်ရန်နှင့် ၎င်းတို့၏နိုင်ငံရေးအရောက်မလိုက်မှုကို ထိန်းသိမ်းရမည်။" ထိုနည်းတူစွာပင် အခြေခံ ဥပဒေ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုသည် နောက်ကြောင်းပြန်လှည့်မှုဖြစ်နိုင်ချေကိုလျော့ချရန်အတွက် အရေးပေါ် အခြေအနေ အာဏာ အသုံးပြုမှုကို ကန့်သတ်ထားပါသည်။

နောက်ထပ်ပြင်ဆင်မှုများသည်ကိုရီးယားနိုင်ငံတွင် ဒီမိုကရေစီအလေ့အကျင့်များကိုဆက်လက်ကျင့်သုံးနိုင် စေရန် ဖြစ်သည်။ အဓိကအတိုက်အခံပီတီ (၂) ခုအကြားပြိုင်ဆိုင်မှုပြင်းထန်နေခြင်းကို အခွင့်ကောင်းယူ၍ စစ်ဗိုလ် ချုပ်ဟောင်းနှင့် ချန် (Chun) ၏အရိုက်အရာဆက်ခံသူ ရိုတဲပူး (Roh Tae Woo), သည် ၁၉၈၇၊ ဒီဇင်ဘာ ၁၆ ရွေးကောက်ပွဲတွင်အနိုင်ရပြီးနောက် အခြေခံဥပဒေအသစ်အောက်တွင် ပထမဆုံးသမ္မတဖြစ်လာပါသည်။ ရိုအစိုးရသည် (၁၉၈၇ - ၁၉၉၂) ဒီမိုကရေစီပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုအနည်းငယ်သာလုပ်ခဲ့ပါသည်။ သို့သော်၎င်းသည် အတိုက်အခံပီတီ များနှင့် ညွှန်ပေါင်းအစိုးရဖွဲ့စည်းနိုင်ခဲ့ကာ ထိုမှတစ်ဆင့် အခြေခံဥပဒေအသစ်ကိုလေးစားမှုပြုကာ အတိုက်အခံများကို နှိမ်နင်းရန်ထားရှိသည့် ယခင်အစိုးရ၏ အရေးပေါ်အာဏာအသုံးပြုမှုကိုပယ်ဖျက်ခဲ့ပါသည်။

အဓိပ္ပာယ်အပြည့်ဝဆုံးသောပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများကို ၁၉၉၀ ပြည့်အစောပိုင်းနှစ်များအထိ ပြုလုပ်ခဲ့ခြင်းမရှိပါ။ ကမ်ယွန်းဆမ် အစိုးရ (Kim Young Sam) (၁၉၉၂ - ၁၉၉၇) သည် နိုင်ငံရေးတွင်စစ်တပ်ဆက်လက်ပါမှုကိုလိုလားသည့် နိုင်ငံရေး ဇာတ်သွင်းထားသည့်စစ်ခေါင်းဆောင်များပါဝင်သောဩဇာအာဏာကြီးမားသည့် ဟနဟိုး (Hanahoe) အဖွဲ့ အစည်းအား ဖျက်သိမ်းပစ်ခဲ့ပါသည်။ ၎င်းအပြင် ကမ်ယွန်းဆမ်အစိုးရသည် သမ္မတဟောင်း ချန်နှင့် ရိုအား အကျင့်ပျက် လာဘ်စားမှု၊ စစ်အစိုးရလက်ထက်ကဖြစ်ပေါ်ခဲ့သော လူ့အစုလိုက်အပြုံလိုက်သတ်ဖြတ်မှုနှင့် သွေးချောင်းစီး နှိမ်နင်းခဲ့သောဖြစ်ရပ်များတွင်ပါဝင်ခဲ့သော၎င်းတို့၏အခန်းကဏ္ဍအတွက် နိုင်ငံတော်သစ္စာဖောက်မှုဖြင့်တရားစွဲဆိုခဲ့ပါ သည်။

ကမ်ဒေးဂျန် (Kim Dae Jung) (၁၉၉၇ - ၂၀၀၂) နှင့် ရိုမူးဟွန် (Roh Moo Hyun) (၂၀၀၂ - ၂၀၀၇) သမ္မတ (၂) ဆက် လက်ထက်တွင် တောင်ကိုရီးယားသည် အမျိုးသားလူ့အခွင့်အရေးကော်မရှင်ထူထောင်မှု၊ နိုင်ငံရေးပါတီများ ရန်ပုံငွေ စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းအသစ်၊ ပြည်သူ့အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ၊ အကျင့်ပျက်ခြစားမှုဆန့်ကျင်ရေး လှုပ်ရှားမှုများနှင့် နိုင်ငံအားဒီမိုကရေစီပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများအားပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးသည် ၁၉၉၀ ပြည့်နှစ်များနှောင်းပိုင်းနှင့် ၂၀၀၀ ပြည့်နှစ်များအစောပိုင်းတွင် အရှိန်မြှင့်တင်ပြုလုပ်ခဲ့သော ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး ဖြစ်စဉ်တွင် အရေးပေါ်အာဏာကိုတင်းတင်းကြပ်ကြပ်ထိန်းချုပ်ခြင်းနှင့်ပတ်သက်၍ စည်းမျဉ်းများကိုထုတ်ပြန်ခြင်းအား ဖြင့် အဓိကအခန်းကဏ္ဍပါဝင်ခဲ့ပါသည်။

တောင်ကိုရီးယားနိုင်ငံတွင် အခြေခံဥပဒေပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးဖြစ်စဉ်သည် အကန့်အသတ်ဖြင့်သာရှိသော ဒီမိုကရေစီပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးဆီသို့ အပေးအယူလုပ်ဆွေးနွေးသောပုံစံဖြင့်သွားခဲ့ပါသည်။ လူ့အဖွဲ့အစည်းသည် ဒီမိုကရေစီပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးမှတစ်ဆင့်အပြောင်းအလဲများကိုတောင်းဆိုခဲ့ကာ အဓိကအတိုက်အခံပီတီ ၂ ခုမှ ခေါင်းဆောင်များနှင့် စစ်တပ်သည် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းကာ ၎င်းတို့ကိုအကောင်အထည်ဖော်ခဲ့ပါသည်။ ၁၉၈၇ အခြေခံ ဥပဒေပြင်ဆင်ချက်တွင် ဒီမိုကရေစီအတွက် သိသာထင်ရှားသောရှေ့သို့ဆက်လက်ချီတက်နေမှုကိုသွားနေစဉ်မှာပင် အခြားဘက်မှလည်း ဆယ်စုနှစ်အတွင်းဆက်လက်ဖြစ်ပေါ်နေသော နိုင်ငံရေးနှင့် ဥပဒေဆိုင်ရာပြုပြင်ပြောင်းလဲနေမှု များသည် ဒီမိုကရေစီ အလေးအထက်ကောင်းများကို ပိုမိုခိုင်မာအားကောင်းစေရန် အတွက်လုပ်ဆောင်နေမှုများကို လည်းပြဆိုနေပါသည်။

ချီလီမှာကဲ့သို့ပင် နောက်ထပ် အခြေခံဥပဒေမူဘောင်ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများသည် အားလုံး ပါဝင်သောဖြစ်စဉ်များမှတစ်ဆင့် သွားသင့်သလားဆိုသည်မှာ ဆက်လက်ဖြစ်ပေါ်နေသော အခြေအတင်ဆွေးနွေးစရာ ကိစ္စတစ်ခုအဖြစ်ဆက်လက်ရှိနေပါသည်။ သို့သော်လည်း ထိုကဲ့သို့သောအဆိုပြုချက်များသည် လွှတ်တော်တွင် လုပ်ဆောင်ရန်အတွက် လုံလောက်သော ထောက်ခံမှုမရခဲ့ပါ။

၂) ပဋိပက္ခအလွန်နိုင်ငံများတွင် ပြည်သူလူထုမှကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်ပါဝင်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာပြုပြင် ပြောင်းလဲမှုဖြစ်စဉ်

တောင်အာဖရိကနှင့် နီပေါနိုင်ငံ ၂ နိုင်ငံလုံးသည် လူထုအုံကြွမှုနှင့်ပဋိပက္ခများပြီးဆုံးပြီးနောက် အခြေခံဥပဒေ ပြောင်းလဲရေးကိုကြိုးစားလုပ်ဆောင်ခဲ့ကြပါသည်။ ၂ နိုင်ငံလုံးတွင် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုဖြစ်စဉ် များတွင် ပြည်သူလူထု၏ပါဝင်မှုသည် တူညီသည့်လက္ခဏာတစ်ခုဖြစ်သော်လည်း ၎င်းပါဝင်မှုအခန်းကဏ္ဍနှင့် အောင်မြင် မှုသည် ၎င်းတို့ ၂ နိုင်ငံအကြား သိသိသာသာကွားခြားပါသည်။

၂.၁ တောင်အာဖရိကအတွေ့အကြုံ။ ။ အားလုံးပါဝင်သောဖြစ်စဉ်မှတစ်ဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအသစ်

တောင်အာဖရိကတွင် အခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ရေးဖြစ်စဉ်သည် နိုင်ငံ၏အနာဂတ်အတွက် ဘုံသဘောတူညီမှု ရှာဖွေရန် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ပါတီစုံတွေ့ဆုံဆွေးနွေးပွဲများဖြစ်သော ဒီမိုကရေစီနည်းကျတောင်အာဖရိကအတွက် ညီလာခံ (Convention for a Democratic South Africa - CODESA) နှင့်အတူ (၁၉၉၁) ခုနှစ်တွင်စတင်ခဲ့ပါသည်။ အမျိုးသားဆွေးနွေးပွဲများသည် နိုင်ငံရေးပါတီများမှအခြေခံဥပဒေကိုပြင်ဆင်ရန်အတွက် လမ်းပြမြေပုံတစ်ခုကို ချမှတ်၍ ဖြစ်စဉ်ကိုလမ်းညွှန်ရန် စည်းနှောင်မှုရှိသောမူဝါဒ (၃၄) ခုအပေါ် သဘောတူညီခဲ့သည့် ပါတီစုံစေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးဖြစ်စဉ် (Multi-Party Negotiation Process - MPNP) များပြီးနောက်တွင် စတင်ခဲ့ပါသည်။ (၁၉၉၃) ခုနှစ်နိုဝင်ဘာလတွင် အသွင်ကူးပြောင်းရေးဖြစ်စဉ်ကို လွယ်ကူအဆင်ပြေစေရန်နှင့် မူဘောင်တစ်ခုချမှတ်ရန်အတွက် အထောက်အထား စာရွက်စာတမ်းအဖြစ် ကြားဖြတ်အခြေခံဥပဒေတစ်ခုကိုထုတ်ပြန်လိုက်ခြင်းနှင့်အတူ နိုင်ငံသားများသည် အမျိုးသား ညီလာခံ (National Constituent Assembly - NCA) တွင် ကိုယ်စားလှယ်များကိုရွေးကောက်တင်မြှောက်ရန် အခွင့်အရေးကို ရရှိခဲ့ပါသည်။ အကျိုးဆက်အားဖြင့် (၁၉၉၄) ဧပြီအထွေထွေရွေးကောက်ပွဲတွင် မဲပေးခွင့်ကို ကျင့်သုံးလိုက်ခြင်းအားဖြင့် တောင်အာဖရိကနိုင်ငံသားများသည် အဓိကပါတီများနှင့် လွတ်လပ်သောအဖွဲ့အစည်းများမှ အမျိုးသားညီလာခံ (NCA) အတွက် ကိုယ်စားလှယ်ပေါင်း (၄၉၀) ကို ရွေးကောက်တင်မြှောက်နိုင်ခဲ့ပါသည်။

အကြောင်းအရာတစ်ခုချင်းစီအလိုက်ဖွဲ့စည်းထားသောကော်မတီများ (ကော်မတီတစ်ခုချင်းစီအား အနာဂတ် အခြေခံဥပဒေ၏ အခန်းတစ်ခုချင်းစီအလိုက်အကြမ်းရေးဆွဲရန် တာဝန်ပေးထားပါသည်)နှင့် ညှိနှိုင်းရေးကော်မတီများ ဖွဲ့စည်းမှုမှတစ်ဆင့် ၎င်း၏အလုပ်များကိုစီစဉ်ပြီးနောက် အသစ်ရွေးကောက်ခံအမျိုးသားညီလာခံသည် အခြေခံဥပဒေ

ရေးဆွဲခြင်းဖြစ်စဉ်၌ ပြည်သူလူထုအားပါဝင်စေရန်ဆုံးဖြတ်ချက်ချခဲ့ပါသည်။ ထို့နောက်၎င်းသည် တောင်အာဖရိက ပြည်သူများ ဖြစ်စဉ်ကိုသိမြင်လာစေရန်အတွက် ပြည်သူ့နိတိပညာပေး (Civic Education) လှုပ်ရှားမှုများကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် လုပ်ဆောင်ခဲ့ပါသည်။ ၎င်းလှုပ်ရှားလုပ်ဆောင်မှု၏အဓိကအကြောင်းအရာမှာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးဖြစ်စဉ်တွင် ပြည်သူလူထု၏ ထိရောက်သောပါဝင်မှုကိုပံ့ပိုးကူညီရန်အတွက် အခြေခံဥပဒေနှင့် ပတ်သက်သည့် အခြေခံသဘောတရားနားလည်မှုကို ပြည်သူအများရရှိစေရန်ဖြစ်ပါသည်။ တောင်အာဖရိကသားများ ၁) ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေတရားရေးဆွဲခြင်း၏ ရည်ရွယ်ချက်နှင့်ဖြစ်စဉ်၊ ၂) ၎င်းတို့၏ပါဝင်နိုင်သည့်အခွင့်အရေး၊ ၃) အခြေခံဥပဒေ တစ်ခု၏ အသိအမှတ်ပြုမှုနှင့် ပြည်သူလူထု၏အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်ပေးနိုင်မှု အလားအလာများ ကိုသိရှိစေရန်အတွက် သတင်းအချက်အလက် ပေးသည့်ကဏ္ဍနှင့် အလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲများကို နိုင်ငံနှင့်အပတ်စားကျင်းပ ခဲ့ပါသည်။ စာမတတ်သည့်ပြည်သူများ ဖြစ်စဉ်တွင် ပါဝင်နိုင်စေရန်အတွက် အစိုးရသည် ဂရပ်ဖစ်များပါဝင်သည့် ကာတွန်းများ၊ ကာတွန်းရုပ်ပြများနှင့် စာအုပ်ငယ်လေးများကို အသုံးပြုခဲ့သည်။ ၎င်းပြည်သူ့နိတိပညာပေးလှုပ်ရှားမှုသည် တောင်အာဖရိကအရွယ်ရောက်ပြီးသူများ၏ ၇၃% ထံသို့ရောက်ရှိကြောင်း လွတ်လပ်သောကွင်းဆင်းလေ့လာရေး အဖွဲ့တဖွဲ့က ခန့်မှန်းထားပါသည်။¹⁰

ပညာပေးအစီအစဉ်များနှင့်တချိန်တည်းမှာပင် အစိုးရသည် နိုင်ငံသားများ၏စိတ်ဝင်စားမှုကိုမြှင့်တင်ရန်နှင့် ဖြစ်စဉ် တလျှောက်လုံး ပြည်သူလူထု၏ပါဝင်မှုကိုအားပေးရန်ရည်ရွယ်၍ ကြော်ငြာလှုပ်ရှားမှုများကိုလည်းကျယ်ကျယ် ပြန့်ပြန့် လုပ်ဆောင်ခဲ့ပါသည်။ “မင်းမှာ အထိန်းအမှတ်ရှိနေပြီ၊ အခုမင်းပြောရမယ့်အလှည့်ရောက်ပြီ၊” “အခြေခံဥပဒေ ဆိုတာ အရေးကြီးဆုံးလူတွေပဲကပဲ ရေးဆွဲကြတာ၊ အဲဒါမင်းပဲ” တို့ကဲ့သို့သော ဆောင်ပုဒ်များကို တီဗွီ၊ ရေဒီယို၊ ကြေညာ ဆိုင်းဘုတ်များနှင့် သတင်းစာများထဲတွင် တနိုင်လုံးအတိုင်းအတာအနေဖြင့်ထုတ်လွှင့်ခဲ့ကြပါသည်။¹¹

အခြေခံဥပဒေကိုအကြမ်းရေးဆွဲနေစဉ်တလျှောက်လုံး အမျိုးသားညီလာခံသည် ကောင်းစွာချမှတ်ထားသော ဆက်သွယ်ရေးမူဝါဒမှတစ်ဆင့် မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်းဖြစ်စဉ်အကြောင်းကို နေ့စဉ်သတင်းများထုတ်လွှင့်ပေးခြင်းဖြင့် ဖြစ်စဉ်ကို ပွင့်လင်းမြင်သာမှုရှိနိုင်သမျှရှိစေရန်လုပ်ဆောင်ခဲ့ပါသည်။ အစီအစဉ်အကြောင်း စကားစစ်ထိုးပွဲများနှင့် အချက်အလက်များကို အဓိကထားဖော်ပြထားသော (၈) မျက်နှာပါသတင်းလွှာ (newsletter) ပေါင်း ၁၆၀,၀၀၀ ကို နှစ်ပတ်လျှင်တကြိမ်ထုတ်ဝေခဲ့ပါသည်။ ၎င်းအပြင် အမျိုးသားညီလာခံသည် မူကြမ်းရေးဆွဲသည့်ဖြစ်စဉ်တလျှောက်လုံး အခြေခံဥပဒေပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးဖြစ်စဉ်အကြောင်းစကားပိုင်းဆွေးနွေးပွဲများကိုလည်း ထုတ်လွှင့်ပြသခဲ့ပါသည်။ အမျိုး သားညီလာခံသည် နိုင်ငံတော်နှင့်ဒေသန္တရရေဒီယိုဌာနများမှနေ၍ ဘာသာစကားပေါင်း ၈ မျိုးဖြင့် စဉ်ဆက် မပြတ် သတင်းများကိုလည်း ထုတ်လွှင့်ပေးခဲ့ပါသည်။

ပွင့်လင်းမြင်သာမှုနှင့်သတင်းအချက်အလက်များရရှိရန်အတွက် ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုများတင်သောမက အမျိုး သား ညီလာခံသည် လူမှုအဖွဲ့အစည်းများနှင့်ပြည်သူလူထုတို့မှအဆိုပြုလွှာများတင်သွင်းနိုင်ရန်နှင့် ၎င်းတို့၏အသံများကို ကြားနိုင်စေရန်အတွက် တိုက်ရိုက်အပြန်အလှန်ပြောဆိုဆွေးနွေးသည့်ကိရိယာများကိုလည်း ပုံစံပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။ အမျိုးသားညီလာခံသည် တိုက်ရိုက်အပြန်အလှန်ပြောဆိုဆွေးနွေးသည့်ယန္တရားကိုအဆင့် ၃ ဆင့်ဖြင့်ဖော်ဆောင်ခဲ့ပါ သည်။ ပထမအဆင့်ကို ညီလာခံမှအကြောင်းအရာတစ်ခုချင်းစီအလိုက်ဖွဲ့စည်းထားသောကော်မတီများမှ စုစည်းဖော်ပြ

¹⁰ H. Ebrahim, *Constitution-Making in South Africa – A Case Study*, House of Commons, (1999), page 24, footnote 42.
¹¹ C.Murray, *A Constitutional Beginning: Making South Africa's Final Constitution*, 23 U.ARK.LITTLE ROCK L. REV 809 (2001), p822. <<http://lawrepository.ualr.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1383&context=lawreview>> (26 September 2016).

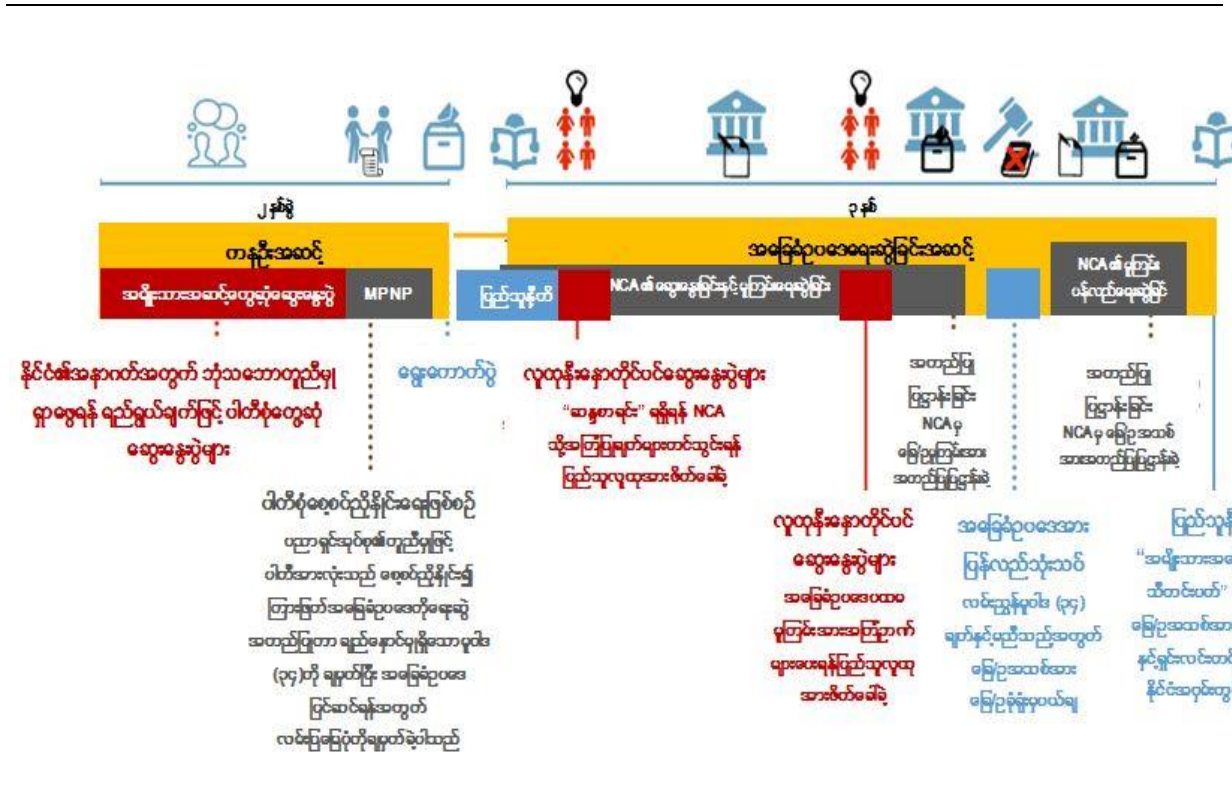
ထားသော “ဆန္ဒစာရင်း” အတွက် အကြံပြုချက်များကိုတင်သွင်းရန် ပြည်သူ့လူထုအားဖိတ်ခေါ်ခဲ့သည့်အချိန် ၁၉၉၄၊ ဇန်နဝါရီလတွင် စတင်ခဲ့ပါသည်။ ပြည်သူ့လူထုဖြင့်နှီးနှောတိုင်ပင်ခြင်းပထမအဆင့်ကို ပံ့ပိုးကူညီရန် ညီလာခံ အဖွဲ့ဝင်များသည် ၎င်းတို့၏ မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်းဖြစ်စဉ်တိုးတက်မှုကို ပြန်လည်သုံးသပ်ရန်နှင့် လုပ်ဆောင်ချက်များကို တင်ပြရန် ၎င်းတို့၏ဆန္ဒနယ်များတွင် ပြည်သူ့အစည်းအဝေးပွဲများကို ကျင်းပခဲ့ကြပါသည်။ ၎င်းပြည်သူ့အစည်းအဝေးပွဲ များသည် ပြည်သူ့လူထုအား မေးခွန်းများမေးရန်၊ စိုးရိမ်မှုများကိုဖော်ပြရန်၊ သဘောထားမှတ်ချက်များပေးရန်နှင့် အဆိုပြုလွှာများကိုတင်သွင်းရန်အတွက် အခွင့်အလမ်းများပေးပါသည်။ ညီလာခံအဖွဲ့ဝင်များနှင့် အတွေ့အကြုံရှိ အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများသည်လည်း နည်းပညာဆိုင်ရာကိစ္စရပ်များကိုဆွေးနွေးရန်အတွက် အစည်းအဝေးများ ကို ကျင်းပခဲ့ကြပါသည်။

ညီလာခံသည် ပြည်သူ့လူထုနှင့်အရပ်ဖက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများမှပေးသောအကြံဉာဏ်များကို ကောက်ခံ၍ ၎င်း၏ ပညာရှင်များမှပြန်လည်သုံးသပ်ကာ အနှစ်ချုပ်ပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။ တိုက်ရိုက်သက်ဆိုင်သည့်အကြံပြုချက်များအား ညီလာခံ၏သက်ဆိုင်ရာကော်မတီများသို့ဆွေးနွေးရန်အတွက်တင်သွင်းခဲ့ပါသည်။ ညီလာခံနည်းပညာကော်မတီများ အား တင်သွင်းလာသည့်အကြံပြုချက်များကို ရေးသားတင်သွင်းသူများအလိုက်စာရင်းပြု၍ ညီလာခံသည် ၎င်းတို့၏ အကြံပြုချက်များအား ထည့်သွင်းစဉ်းစားပြီးပြီဆိုသည်နှင့် မည်သည့်အပေါ်အခြေခံ၍စဉ်းစားသည်ဆိုသည်ကို ၎င်းတို့ အားပြန်လည်အကြောင်းကြားရန်များအပါအဝင် မှတ်တမ်းတင်ထိန်းသိမ်းရန်အတွက်ပါ တာဝန်ပေးထားပါသည်။ ဒုတိယတိုက်ရိုက်အပြန်အလှန်ဆွေးနွေးခြင်းအဆင့်ကို ၁၉၉၅၊ စက်တင်ဘာလတွင် အခြေခံဥပဒေပထမမူကြမ်းကို အချောသပ်ပြီးနောက်တွင် ပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။ ညီလာခံသည် အခြေခံဥပဒေမူကြမ်းကို အုပ်စု ၅ သန်းထုတ်ဝေခဲ့ကာ ပြည်သူ့လူထုနှင့်အရပ်ဖက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများကို ပါဝင်သည့်အကြောင်းအရာစကားလုံးများနှင့်ပတ်သက်၍ ကြေညာ ချက်များ (နှင့်အဆိုပြုလွှာများ) တင်သွင်းရန်ဖိတ်ခေါ်ခဲ့ပါသည်။ ၎င်းအရ ညီလာခံသည်အကြံပြုချက်ပေါင်း (၂၅၀,၀၀၀) ကိုလက်ခံရရှိခဲ့ပါသည်။ ညီလာခံသည် အဆိုပြုလွှာများကိုဆွေးနွေး၍ အခြေခံဥပဒေ၏မူကြမ်းစာသားများကို ရေးဆွဲရာတွင် ၎င်းတို့အထံမှတော်တော်များများနှင့်ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ခဲ့ပါသည်။ ထို့နောက် တစ်လအကြာတွင် ညီလာခံသည် ပြုပြင်မွမ်းမံထားသောမူကြမ်းကို အကြံပြုချက်များပေးထားသည့် လူတိုင်းလူတိုင်းစီသို့တိုက်ရိုက်ရောက် အောင်ဖြန့်ဝေခဲ့ပါသည်။

ထို့နောက်ညီလာခံသည် တောင်အာဖရိကသားများအားလုံး ၎င်းတို့၏အခြေခံအခွင့်အရေးများကို အာမခံချက် ပေးထားသောပြဋ္ဌာန်းချက်များကို အလွယ်တကူနားလည်စေရန်အတွက် အခြေခံဥပဒေမူကြမ်းတွင်ပါဝင်သော ဥပဒေနှင့်ပတ်သက်သည့်စကားလုံးများကို အများအလွယ်တကူသိရှိသည့် စကားလုံးများဖြစ်စေရန်အတွက် ပြုပြင် ပြောင်းလဲရန် ဘာသာစကားပညာရှင်များအားငှားရမ်းခဲ့ပါသည်။ ညီလာခံသည် ၁၉၉၆၊ မေလ၊ ၈ ရက်နေ့တွင် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေအားအတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းလိုက်ပါသည်။ သို့သော်လည်း အခြေခံဥပဒေ အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းပြီး အနည်းငယ် အကြာတွင် အခြေခံဥပဒေအသစ်အားအသိအမှတ်ပြုရန် အခြေခံဥပဒေခုံရုံးက ငြင်းဆန်ခဲ့ပါသည်။ အခြေခံ ဥပဒေသည် ပါတီစုံစေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေးဖြစ်စဉ် (MPNP) အဆင့်ကတည်းကသဘောတူညီထားသည့် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ စည်းနှောင်မှုရှိသောမူဝါဒ ၃၄ ခုအား အထူးသဖြင့် အာဏာကိုဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုဖြေလျှော့ခြင်းနှင့် ပတ်သက်၍ လိုက်နာ ရန်ပျက်ကွက်ခဲ့သည်ဟု အခြေခံ ဥပဒေခုံရုံးက ဆုံးဖြတ်ချက်ချခဲ့ပါသည်။¹² အကျိုးဆက်အားဖြင့် ညီလာခံသည် အခြေခံ ဥပဒေခုံရုံးမှာချမှတ်သောဆုံးဖြတ်ချက်အပေါ်မူတည်၍ မူကြမ်းအသစ်ကိုထပ်မံရေးဆွဲ ခဲ့ရသည်။

¹² See decision of the Constitutional Court of South Africa, Certification of the Constitution of the Republic of South Africa, 1996 (CCT 23/96) [1996] ZACC 26; 1996 (4) SA 744 (CC); 1996 (10) BCLR 1253 (CC) (6 September 1996). <<http://www.saflii.org/za/cases/ZACC/1996/26.html>> (26 September 2016).

တတိယတိုက်ရိုက်အပြန်အလှန်ဆွေးနွေးသည့်အဆင့်ကို အခြေခံဥပဒေအသစ်အားအတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းပြီး (ညီလာခံ၏ ၈၅%က ထောက်ခံခဲ့)၍ ၁၉၉၇၊ မတ်လတွင်အသက်ဝင်ပြီးနောက် ဖော်ဆောင်ခဲ့ကြပါသည်။ “အမျိုးသားအခြေခံဥပဒေသီတင်းပတ်” ပြီးနောက် ညီလာခံသည် နိုင်ငံ၏တရားဝင်ရုံးသုံးဘာသာစကား ၁၁ မျိုးဖြင့် အခြေခံဥပဒေအုပ်ပေါင်းသန်းချီ၍ နိုင်ငံနှင့်အပူပေးဖြန့်ချိခဲ့ပါသည်။ ညီလာခံသည် စာမတတ်မြောက်သည့်တောင်အာဖရိကသားများအတွက်လည်း ရုပ်ပုံများ၊ ဂရပ်ဖစ်ဒီဇိုင်းများပါသော စာအုပ်ငယ်များကိုလည်းဖြန့်ချိခဲ့ပါသည်။ ၎င်းကြိုးစားအားထုတ်မှုများသည် အဓိကအားဖြင့် အခြေခံဥပဒေအပေါ်ပြည်သူများ၏ ပိုင်ရှင်စိတ်ဓာတ်ကို ဖြစ်ပွားစေရန်နှင့် အခြေခံဥပဒေတွင်ပါဝင်သည့်အရာများအပေါ် ပိုမိုနားလည်လာစေရန်ရည်ရွယ်ကာ ထိုမှတစ်ဆင့် တောင်အာဖရိကသားတိုင်းအနေဖြင့် ၎င်းတို့အတွက်အသစ်ဖြစ်နေသောဒီမိုကရေစီ၏ အခြေခံအုတ်မြစ်စာသားများအားကိုးကားနိုင်ရန်အလို့ငှာ သတင်းပေးခြင်းနှင့်အားပေးမြှင့်တင်ပေးခြင်းဖြစ်ပါသည်။

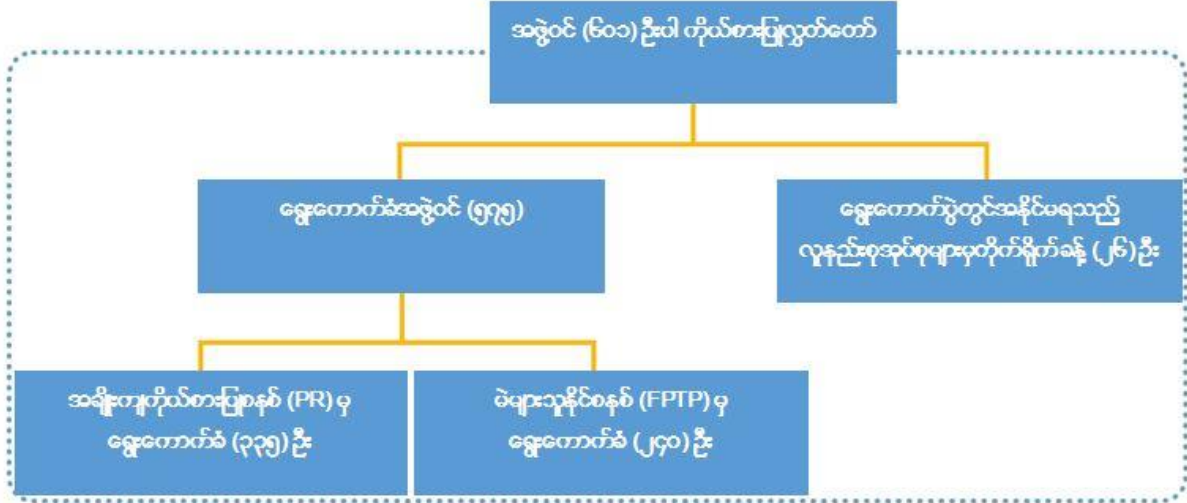

အားလုံးပါဝင်သည့်ဖြစ်စဉ်မှတစ်ဆင့်ဆွဲခဲ့သည့် တောင်အာဖရိကအခြေခံဥပဒေသည် အသွင်ကူးပြောင်းရေးအခင်းအကျင်းတွင် အားလုံးပါဝင်သောအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာအင်ဂျင်နီယာ၏ စိတ်ဝင်စားဖွယ်ကောင်းသော နမူနာတစ်ခုဖြစ်သည်။ တောင်အာဖရိက၏အခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်းဖြစ်စဉ်သည် ၁) အားလုံးပါဝင်သောပြည်သူ့နီတိပညာပေးလှုပ်ရှားမှု ၂) ထိရောက်သောတရားဝင်ဆက်သွယ်ရေးမူဝါဒ ၃) ပြည်သူလူထုကတင်ပြသောအကြံပြုချက်များကို စစ်ဆေးရန်လုပ်ထုံးလုပ်နည်းနှင့် အားလုံးပါဝင်နိုင်သောယန္တရားအတွက် တိကျပြီးအသေးစိတ်ချမှတ်ထားသော အစီအစဉ် ၄) အမျိုးသားညီလာခံ၏ ပြည်သူများအဓိပ္ပာယ်ပြည့်ဝစွာပါဝင်စေလိုသောဆန္ဒရှိမှုတို့ကြောင့် အောင်မြင်မှုရရှိခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

၂.၂ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်းဖြစ်စဉ် (နီပေါ) ။ ။ ပြည်သူလူထုပါဝင်မှုနှင့် ထိပ်ပိုင်းခေါင်းဆောင်တို့၏ဈေးဆစ်အပေးအယူလုပ်မှုကြားမျှခြေ

အစိုးရစစ်တပ်နှင့် အစိုးရကိုတော်လှန်နေသောကွန်မြူနစ်များအကြားဖြစ်ပွားခဲ့သော ပြည်တွင်းစစ်အပြီးတွင် နီပေါ၏ အဓိကနိုင်ငံရေးအင်အားစုများသည် ၂၀၀၆၊ နိုဝင်ဘာလတွင် သမိုင်းတွင်သောငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီမှုကို ရရှိအောင်စွမ်းဆောင်နိုင်ခဲ့သည်။ "အားလုံးပါဝင်သောငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီမှု (Comprehensive Peace Accord - CPA)" သည် နီပေါနိုင်ငံတွင်ဘုရင်စနစ်ကိုအဆုံးသတ်စေ၍ တိုင်းပြည်၏နိုင်ငံရေးအသွင်ကူးပြောင်းမှုကို စတင်ခဲ့ပါသည်။ ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီမှု၏အဓိကကျသောအချက်မှာ အငြင်းပွားဖွယ်ရာဖြစ်သော ၁၉၉၀ အခြေခံဥပဒေကို အစားထိုးရန်နှင့် ရွေးကောက်ခံကိုယ်စားလှယ်များပါဝင်သည့်ညီလာခံမှ အခြေခံဥပဒေအသစ်တစ်ရပ်ကိုရေးဆွဲရန် ဖြစ်သည်။ နီပေါနိုင်ငံ၏ အခြေခံဥပဒေအသစ်သည် အကြမ်းဖက်ပဋိပက္ခများနောက်ကြောင်းပြန်ထပ်မဖြစ်စေရန် ကာကွယ်ရန်အတွက် အရေးကြီးသော ပဋိပက္ခစီမံခန့်ခွဲမှုလက်နက်ကိရိယာတစ်ခုအနေဖြင့်လည်းကောင်း၊ ဒီမိုကရေစီ နည်းကျအစိုးရနှင့် အပစ်ပယ်ခံလူနည်းစုနှင့်ဌာနေတိုင်းရင်းသားများ၏ပါဝင်မှုအတွက် မူဘောင်တစ်ခုအဖြစ် လည်းကောင်း ဆောင်ရွက်ရန်ရည်ရွယ်ပါသည်။

အားလုံးပါဝင်သောငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီမှုသည် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုရှိ၍ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုများလွန်းသောစနစ်အဟောင်းနှင့် ပြည့်ဝသောအခြေခံဥပဒေတစ်ရပ်ကိုရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခြင်းမှတစ်ဆင့်ဖွဲ့စည်းမည့် ဒီမိုကရေစီနည်းကျဖယ်ဒရယ်အစိုးရစနစ် အသစ်တစ်ခုအကြားရှိကွာဟချက်ကို တံတားတစ်ခုအဖြစ်ပေါင်းကူးရန်ရည်ရွယ်သောကြားဖြတ်အခြေခံဥပဒေတစ်ရပ်ကို ချမှတ်နိုင်ရန်ဖြစ်ပါသည်။ ကြားဖြတ်အခြေခံဥပဒေရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းပြီး တစ်နှစ်အကြာ ၂၀၀၇ တွင် ကိုယ်စားလှယ်ညီလာခံ (Constituent Assembly - CA-I) အတွက်ရွေးကောက်ပွဲများကျင်းပကာ နီပေါနိုင်ငံသမိုင်းတွင် ရွေးကောက်ခံကိုယ်စားလှယ်ပါဝင်မှုအများဆုံးဖြစ်သောအဖွဲ့အစည်းတစ်ခုကို ဖွဲ့စည်းနိုင်ခဲ့ပါသည်။

အဖွဲ့ဝင် ၆၀၁ ဦးပါဝင်သော အသစ်ဖွဲ့စည်းလိုက်သည့် CA-I ရွေးကောက်ပွဲပြီးမကြာမီမှာပင် ပြည်သူလူထု နီးနှောတိုင်ပင်ပွဲများအများအပြားပြုလုပ်ကာ ပြည်သူလူထုအားအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်းဖြစ်စဉ်တွင် တက်ကြွစွာ ပါဝင်စေခဲ့ပါသည်။ တလအတွင်းတွင် CA-I အဖွဲ့ဝင်များထံမှာ အဖွဲ့ပေါင်း ၄၀ နှင့် အတွင်းရေးမှူးရုံးဝန်ထမ်းများသည် ဒေသန္တရအဆင့်လူထုအစည်းအဝေးပွဲများကျင်းပရန်အတွက် နီပေါနိုင်ငံတစ်ပွားသို့ခရီးထွက်ခဲ့ကြပါသည်။ ၎င်းအဖွဲ့များသည် ကိုယ်စားလှယ်ညီလာခံ၏လှုပ်ရှားဆောင်ရွက်မှုများအားရှင်းလင်းတင်ပြ၍ အခြေခံဥပဒေအသစ်အပေါ် ပြည်သူလူထု၏ သဘောထားနှင့်မျှော်မှန်းချက်များကို ကောက်ခံခဲ့ပါသည်။ CA-I ၏ သက်ဆိုင်ရာကော်မတီများသည် ပြည်သူလူထုဆီမှ အကြံပြုချက်များနှင့် ထင်မြင်ချက်များကိုရရှိရန် ပြည်သူလူထုဆီသို့ဖြန့်ဝေသော မေးခွန်းပေါင်း ၂၉၀ ပါဝင်သော ဆန်းစစ်မေးခွန်းလွှာကို ပုံစံထုတ်ဖန်တီးခဲ့ပါသည်။ သို့သော် ပညာရှင်များနှင့်ပထမဆုံးမျှဝေပုံစံထုတ်ထားသော ၎င်းဆန်းစစ်မေးခွန်းလွှာများသည် နိုင်ငံသားများအတွက် ပူးပေါင်းပါဝင်ရန်နှင့် အဓိပ္ပာယ်ပြည့်ဝသော ကူညီမှုကိုပေးရန်

အတွက် လွန်စွာမှရှုပ်ထွေး၍နည်းပညာဆန်လှပါသည်။

CA-I သည် အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများနှင့် နိုင်ငံသားများကို ၎င်းတို့၏အမြင်များကို ညီလာခံကော်မတီ များထံသို့ တိုက်ရိုက်သော်လည်းကောင်း သို့မဟုတ် ခရိုင်အဆင့်တွင် ၎င်းတို့၏ဒေသန္တရကိုယ်စားလှယ်များထံသို့ လည်းကောင်း ပေးပို့ရန်ခွင့်ပြုထားပါသည်။ CA-I သည်စာဖြင့်ပေးပို့မှုပေါင်း ၅၅၀,၀၀၀ လက်ခံရရှိပါသည်။ နိုင်ငံသား များ၏ တက်ကြွသောပါဝင်မှုကိုရရှိသော်လည်း ကိုယ်စားလှယ်ညီလာခံ၏ အကြံဉာဏ်ယူခြင်းဦးဆောင်လှုပ်ရှားမှုသည် ကောင်းစွာစီစဉ်ထားသောစစ်ဆေးမှု၊ နိုင်ငံသားများတင်သွင်းသောအဆိုပြုလွှာကိုဆန်းစစ်မှုနှင့် အလေးအနက်ထား သောတိုးချဲ့လုပ်ဆောင်မှုများမရှိခြင်းကြောင့် ထင်သလောက်မအောင်မြင်ခဲ့ပေ။ ပြည်သူလူထုကတင်သွင်းသော အဆိုပြု လွှာများကိုပွင့်လင်းမြင်သာမှုရှိစွာကိုင်တွယ်ရန် ဘက်မလိုက်သောအဖွဲ့တစ်ခုနှင့် တရားဝင်လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကို တည် ထောင်ရန် CA-I ၏မအောင်မြင်မှုသည် ဖြစ်စဉ်၏ချို့ယွင်းချက်ကိုဖော်ပြနေပါသည်။

CA-I ၏ အုပ်ချုပ်မှုလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများအရ အကြောင်းအရာပေါ်မူတည်၍ဖွဲ့စည်းထားသောကော်မတီများမှ နည်းပညာရှင်များအား ၎င်းတို့ကျွမ်းကျင်သည့်နယ်ပယ်အသီးသီးနှင့်ဆက်စပ်သည့်အဆိုပြုလွှာများကို စစ်ဆေးစိစစ်ရန် အခွင့်အာဏာအပ်နှင်းထားပါသည်။ လက်တွေ့တွင်မူ တဦးလျှင်အဆိုပြုလွှာပေါင်း ၉၀၀ လောက်စစ်ဆေးစိစစ်ရသော CA-I အဖွဲ့ဝင်များသည် တူညီသည့်စံလုပ်ထုံးလုပ်နည်းမရှိဘဲ ၎င်းတို့၏တာဝန်များကို လက်နှင့်ပြုလုပ်ရပါသည်။ ၎င်း စွမ်းဆောင်ရည်မပြည့်ဝမှုများသည် လူ့အဖွဲ့အစည်းမှမကျေနပ်သောတုံ့ပြန်မှုများဖြစ်စေသည့် ဆိုးရွားသော ဖြစ်စဉ် အတွင်းပွင်းလင်းမြင်သာမှုလိုအပ်ချက်ကို ဖြစ်ပေါ်စေပါသည်။ အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းတော်တော်များများဖက်မှ ပြည်သူလူထု၏ပူးပေါင်းထည့်ဝင်မှုနှင့်အတူ ပါတီစွဲရှိသောဝင်ရောက်စွက်ဖက်မှုအိုင်ဒီယိုလော်ဂျီနှင့်ပတ်သက်၍ စိုးရိမ် မကင်းဖြစ်ကြောင်းအသံများထွက်လာကာ အချို့သောအရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများသည် CA-I ၏ အဆိုပြုလွှာများကို စစ်ဆေးစိစစ်မှု မအောင်မြင်ခြင်းနှင့်ပတ်သက်၍ စွပ်စွဲပြောကြားခဲ့ကြပါသည်။

နောက်ဆုံးတွင်တော့ CA-I သည် ၎င်း၏ပြဋ္ဌာန်းထားသောလုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာမပြီးဆုံးခင်အတွင်း အခြေခံ ဥပဒေ အပြည့်အစုံကိုအကြမ်းရေးဆွဲရန်မတတ်နိုင်တော့ကြောင်း ဝန်ခံခဲ့ရပါသည်။ ဆွေးနွေးပွဲများသည်လည်း အဓိက အားဖြင့် နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ပုံနှင့် လူနည်းစုများနှင့် ဋ္ဌာနေတိုင်းရင်းသားများ၏အခွင့်အရေးများနှင့် သက်ဆိုင်သည့် အရေးကိစ္စများသဘောတူညီမှုမရသောကြောင့် ရပ်ဆိုင်းသွားခဲ့ရပါသည်။ မသေချာမှုများနှင့်လပေါင်း များစွာကြာပြီးနောက် နီပေါနိုင်ငံအတွက်အခြေခံဥပဒေအသစ်တစ်ခုအချောသတ်ခြင်းနှင့် ပြဋ္ဌာန်းခြင်းလုပ်ငန်းတာဝန်ကို (၂၀၁၃) နိုဝင်ဘာရွေးကောက်ပွဲအပြီးတွင် အာဏာသက်ဝင်သွားသော CA-II ထံသို့လွှဲပြောင်းပေးခဲ့ရပါသည်။ သိသာ ထင်ရှားသည့် ကိစ္စရပ်များအပေါ်အပေးအယူလုပ်ဆွေးနွေးမှုရရှိပြီးနောက် CA-II သည် တရားဝင်ဖြစ်စဉ်ပြင်ပရှိ ပါတီ ထိပ်တန်းခေါင်းဆောင်များနှင့် အလွတ်သဘောဆွေးနွေးခြင်းများမှတစ်ဆင့် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းခြင်းကိုကြိုးစား ဆောင်ရွက်ခဲ့ ပါသည်။ ၎င်းချဉ်းကပ်မှုပုံစံသည် ယခင်ပြည်သူလူထုအားလုံးပါဝင်ခြင်းမှ မဟာဗျူဟာမြောက်စွာ ရွေးသွားသော အရွေ့ တစ်ခုဖြစ် ကြောင်းပြသနေပါသည်။ CA-II သည် ပြည်သူလူထုထံမှ၎င်းတို့၏အမြင်များကို တောင်းခံသည့်ကိစ္စတွင် ဒီဂရီအဆင့် တော်တော်များများထိလျော့ချခဲ့ယုံသာမက အခြေခံဥပဒေမူကြမ်းရေးဆွဲသူများ သည် မူဝါဒရေးရာ ထောက်ခံသူများထံမှ ပူးပေါင်းထည့်ဝင်အကြံပေးမှုများကိုပါအလေးထား လက်ခံယူရန် ဆန္ဒ နည်းခဲ့ပါသည်။

တံခါးပိတ်ဆွေးနွေးပွဲများတွင် ဈေးဆစ်အလျှော့အတင်းလုပ်ပီးလပေါင်းများစွာအကြာတွင် ပါတီထိပ်တန်း ခေါင်းဆောင်များသည် ယခင်ကဖြစ်စဉ်အားရပ်ဆိုင်းသွားစေခဲ့သည့်အချက်များအပေါ်တွင်သဘောတူညီမှုရရှိခဲ့ပါသည်။ အကျိုးဆက်အားဖြင့်၎င်းတို့သည် အပြီးသတ်အခြေခံဥပဒေမူကြမ်းအားထုတ်ပြန်နိုင်ခဲ့ပါသည်။ ထို့နောက် CA-II သည် မူကြမ်းအပေါ် အကြံဉာဏ်များရရှိစေရန်အတွက် ဒုတိယအကြိမ်ပြည်သူလူထုနှင့်နီးနောတိုင်ပင်ခြင်းအတွက် အချိန်

(၁၅) ရက်ပေးခဲ့ပါသည်။ ပြည်သူ့လူထုပါဝင်ရန်ကြိုးစားအားထုတ်မှုသည် နိုင်ငံသားများပူးပေါင်းထည့်ဝင်ရန်အတွက် ပေးထားသောအချိန်သည် လွန်စွာမှပင်အကန့်အသတ်ရှိနေသောကြောင့် အငြင်းပွားဖွယ်ရာဖြစ်ခဲ့ပါသည်။ မည်သို့ပင် ဆိုစေကာမူ ကိုယ်စားပြုညီလာခံအဖွဲ့ဝင်များသည် ၇ နှစ်ကျော်အငြင်းအခုံဖြစ်ပြီးနောက် နီပေါနိုင်ငံအားအခြေခံ ဥပဒေအသစ်တစ်ခုပေးမည့် လူအများအပြားထောက်ခံမှုနှင့်အတူ ၂၀၁၅၊ စက်တင်ဘာလတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အသစ်အားအတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းလိုက်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် အခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်းဖြစ်စဉ်တွင် ပြည်သူ့လူထုပါဝင်ရန် ကနဦးနိုင်ငံရေးဆန္ဒရှိနေသော်လည်း လူထုပါဝင်မှုသည် အပြီးသတ်အခြေခံဥပဒေတွင်ပါဝင်သောပြဋ္ဌာန်းချက်များ အပေါ် ကန့်သတ်ထားသောဒီမိုကရေစီအဆင့်အနည်းငယ်သာလျှင်လွှမ်းမိုးမှုရှိခဲ့ပါသည်။

